

Ministerul Energiei
al Republicii Moldova

CONCEPTUL
privind gestionarea rețelelor de gaze naturale din proprietatea
persoanelor terțe și fără proprietar

Chișinău, iunie 2024

Cuprins:

1. INTRODUCERE	3
2. DESCRIEREA SITUAȚIEI CURENTE	4
2.1. Sistemul de transport al gazelor naturale	4
2.2. Sistemul de distribuție a gazelor naturale	5
2.3. Rețele de gaze naturale care aparțin terților	5
2.4. Rețele fără proprietar	6
2.5. Cauzele care au generat forme diverse de proprietate a rețelelor, existența rețelelor fără stăpân	6
2.6. Dificultăți privind gestionarea rețelelor din proprietatea terților și a celor fără stăpân	8
2.6.1. Investiții în gazoductele ce aparțin terților sau fără stăpân	9
2.6.2. Dezvoltarea rețelelor	10
2.6.3. Eficiența energetică a infrastructurii prin reducerea consumurilor tehnologice și a pierderilor tehnice în rețelele de gaze naturale	11
2.6.4. Calitatea serviciilor de transport și distribuție a gazelor naturale	12
2.6.5. Asigurarea accesului la rețelele de gaze naturale	13
2.6.6. Necesitatea asigurării capacității pe termen lung	13
2.7. Soluționarea situației în domeniu și asigurarea gestiunii eficiente a rețelelor de gaze naturale din proprietatea terților	14
3. INVENTARIEREA REȚELELOR DE GAZE NATURALE	14
3.1. Elaborarea bazei de date electronice pentru stocarea informațiilor colectate în procesul inventarierii	16
3.2. Organizarea inventarierii și evaluării rețelelor de gaze la nivel național	16
3.3. Crearea hărții digitale a gazoductelor la nivel național	16
4. EVALUAREA REȚELELOR DIN PROPRIETATEA TERȚILOR ȘI FĂRĂ PROPRIETAR	17
5. DECLARAREA UTILITĂȚII PUBLICE A REȚELELOR DE GAZE NATURALE	19
5.1. Conferirea statutului de utilitate publică a rețelelor de gaze naturale din proprietatea terților și a celor fără stăpân	19
5.2. Etapele procedurii de declarare a utilității publice	20
5.3. Procedura prealabilă și elementele justificative pentru opțiunile declarării utilității publice de interes național sau local	22
5.3.1. Elementele justificative ale interesului public național (Opțiunea 1)	23
5.3.2. Elementele justificative ale interesului public local (Opțiunea 2)	24
5.4. Emiterea actului privind declararea utilității publice a rețelelor de gaze naturale	25
5.4.1. Elaborarea și adoptarea legii privind declararea utilității publice de interes național a rețelelor de gaze naturale (Opțiunea 1)	25

5.4.2. Emiterea deciziei APL privind declararea utilității publice și de interes local a rețelelor de gaze naturale (<i>Opțiunea 2</i>)	25
5.5. Procedura de expropriere pentru cauză de utilitate publică	26
5.6. Avantajele și constrângerile pentru fiecare dintre opțiunile descrise.....	29
5.6.1. Opțiunea 1: Declararea gazoductelor de interes public național	29
5.6.2. Opțiunea 2: Declararea gazoductelor de interes public local	31
5.7. Recomandări	31
6. INCLUDEREA ÎN CIRCUITUL ECONOMIC A REȚELELOR DE GAZE NATURALE EXPROPRIATE.....	32
6.1. Gestiunea directă a rețelelor de gaze naturale.....	33
6.2. Gestiunea delegată a rețelelor de gaze naturale	33
6.3. Concesionarea rețelelor de gaze naturale.....	34
6.4. Locațiunea rețelelor de gaze naturale.....	35
6.5. Recomandări	35
7. ANALIZA CADRULUI NORMATIV ÎN DOMENIU. SOLUȚII JURIDICE PENTRU PROVOCĂRILE IDENTIFICATE	36
7.1. Cadrul legal aplicabil Conceptului.....	36
7.2. Lacunele de reglementare identificate	37
7.3. Intervenții legislative pentru implementarea Conceptului și soluționarea provocărilor	37

1. INTRODUCERE

Elaborarea Conceptului privind gestionarea rețelelor de gaze naturale din proprietatea persoanelor terțe și fără proprietar (în continuare Concept) are drept scop dezvoltarea sustenabilă și asigurarea unui nivel de securitate sporit al aprovizionării cu gaze naturale a consumatorilor finali din Republica Moldova. Măsura respectivă este necesară pentru implementarea recomandărilor care derivă din Raportul auditului conformității asupra cheltuielilor și investițiilor capitale la întreprinderile de gaze naturale, cărora le-au fost impuse obligații de serviciu public, precum și la întreprinderile înrudite, astfel cum sunt definite în Legea nr.108/2016 cu privire la gazele naturale, inclusiv la cele deținute indirect, aprobat Hotărârea Curții de Conturi nr. 56/2022.

Rețele de gaze naturale din proprietatea terților și fără proprietar se referă la gazoductele construite din contribuțiile financiare ale autorităților publice centrale și locale, a persoanelor fizice și/sau juridice care nu reprezintă întreprinderi de gaze naturale.

Prin Hotărârea Parlamentului nr. 39/2023 s-a luat act de rezultatele audierii Raportului auditului conformității asupra cheltuielilor și investițiilor capitale la întreprinderile de gaze naturale, cărora le-au fost impuse obligații de serviciu public, precum și la întreprinderile înrudite, astfel cum sunt definite în Legea nr.108/2016 cu privire la gazele naturale, inclusiv la cele deținute indirect. Potrivit art. 4 lit. b) al Hotărârii Parlamentului nr. 39/2023, s-a atribuit în sarcina Ministerului Energiei elaborarea conceptului privind gestionarea rețelelor de gaze naturale care aparțin proprietarilor persoane terțe (care nu aparțin SA „Moldovagaz”) și înaintarea către Guvern a propunerilor privind forma de administrare și entitatea ce va administra aceste gazoducte.

Prin elaborarea Conceptului se urmărește analiza impedimentelor actuale și identificarea soluțiilor optime privind evidența și utilizarea rețelelor de gaze naturale din proprietatea autorităților publice centrale și locale, persoanelor fizice și persoanelor juridice, care nu reprezintă întreprinderi de gaze naturale, includerea în circuitul economic a rețelelor fără proprietar, măsuri care într-un final vor contribui la asigurarea dezvoltării sustenabile și rezilienței sistemului național de gaze naturale.

Subsecvent, Conceptul include opțiuni de ajustare a prevederilor legale în vederea asigurării gestionării economice eficiente a rețelelor de gaze naturale din proprietatea terților și a celor fără proprietar, care să contribuie la calitatea serviciilor de transport și distribuție a gazelor naturale, să asigure capacități pe termen lung, să permită realizarea investițiilor ce se impun pentru modernizarea și sporirea rezilienței infrastructurii energetice, digitalizarea proceselor, diminuarea pierderilor tehnice și consumurilor tehnologice în rețele, precum și siguranța alimentării fiabile cu gaze naturale a consumatorilor finali.

Securitatea energetică este parte indispensabilă a securității statului, consolidarea căreia reprezintă o prioritate strategică pentru Republica Moldova. În acest context, infrastructura de gaze naturale este strategică pentru securitatea energetică a statului, ceea ce impune o gestionare corectă și eficientă a întregului sistem, mai ales în condițiile în care politicile europene susțin necesitatea accelerării reformelor în sectoarele energiei în calea spre atingerea obiectivului de decarbonizare, un accent deosebit fiind pus pe modernizarea și re tehnologizarea infrastructurii de gaze naturale.

Luând în considerare riscurile iminente în aprovizionarea fiabilă cu resurse energetice, Republica Moldova urmează să-și consolideze toate capacitățile tehnice, de resurse umane, precum și financiare pentru identificarea soluțiilor optime în scopul avansării în termen proxim către o securitate energetică reală și necesitatea regândirii măsurilor utilizate pentru administrarea rețelelor de gaze

naturale care aparțin autorităților publice centrale, autorităților publice locale, persoanelor fizice și juridice care nu reprezintă întreprinderi de gaze naturale.

Asigurarea unui nivel înalt de securitate energetică este indispensabil pentru consolidarea și dezvoltarea infrastructurii naționale de gaze naturale. Or, eforturile esențiale depuse pentru diversificarea surselor de aprovizionare cu gaze naturale, pot fi estompate de riscurile în asigurarea accesului la rețea și a calității serviciilor de sistem, în condițiile în care porțiuni esențiale ale infrastructurii de gaze naturale se află în proprietatea terților.

Astfel, principalele obiective ale Conceptului se referă la securitatea aprovizionării cu gaze naturale, crearea cadrului juridic necesar pentru înregistrarea dreptului de proprietate a statului asupra rețelelor care aparțin terților și a celor fără stăpân, dar și asigurarea unui mecanism compensatoriu echitabil pentru persoanele care au realizat investiții în infrastructura rețelelor, în ipoteza aplicării procedurii de expropriere pentru cauză de utilitate publică a gazoductelor.

Este de remarcat că, deși Conceptul descrie opțiunile disponibile, implementarea acestora va deveni posibilă doar după operarea modificărilor la cadrul legislativ aplicabil sectorului gaze naturale și, după caz, a cadrului normativ conex. În acest scop, Conceptul prezintă recomandări care să faciliteze implementarea deplină a soluțiilor propuse.

2. DESCRIEREA SITUAȚIEI CURENTE

Actualmente, sistemul de gaze naturale al Republicii Moldova este operat de către:

- 1) Un operator de transport al gazelor naturale, SRL „Vestmoldtransgaz”, care este desemnat (provizoriu) în calitate de operator al sistemului de transport al gazelor naturale pe întreg teritoriul Republicii Moldova, prin Hotărârea ANRE nr. 434 din 07 iulie 2023;
- 2) 20 de întreprinderi de gaze naturale, titulari de licență pentru desfășurarea activității de distribuție a gazelor naturale, dintre care 12 întreprinderi de distribuție sunt afiliate S.A. „Moldovagaz”, iar una este în procedura falimentului (ÎM „Sef-Gaz” SRL);
- 3) 4 întreprinderi care dețin autorizații pentru operarea sistemului de distribuție închis (în temeiul art. 64 al Legii nr. 108/2016 cu privire la gazele naturale).

2.1. Sistemul de transport al gazelor naturale

Lungimea rețelelor de transport al gazelor naturale operate de către SRL „Vestmoldtransgaz” este de cca. 1682,3 km, dintre care 1559,8 km au fost anterior operate de SRL „Moldovatransgaz”¹. Acest fapt denotă că majoritatea patrimoniului aferent activității de transport a gazelor naturale nu se află în proprietatea operatorului sistemului de transport al gazelor naturale (OST).

În anul 2014 a fost finalizată construcția interconexiunii cu România (gazoductul Iași-Ungheni). Ulterior, pentru a asigura funcționarea la capacitate maximă a interconexiunii, în 2021 a fost finalizată construcția gazoductului Ungheni - Chișinău, realizată de SRL „Vestmoldtransgaz”, investitorul privat extern fiind SNTG „Transgaz” SA din România prin intermediul „Eurotransgaz” SRL. Rețeaua de transport a fost construită sub egida Uniunii Europene, ca parte a proiectului de interconectare a sistemului de gaze naturale al Republicii Moldova cu cel al României, în scopul îmbunătățirii securității energetice a statului prin diversificarea căilor de aprovizionare cu gaze naturale.

¹ Raportul anual de activitate al ANRE pentru anul 2022 la pag. 42, disponibil pe: <https://anre.md/raport-de-activitate-3-10>

Asigurarea unei gestiuni eficiente a rețelelor de transport a gazelor naturale este indispensabilă pentru calitatea serviciilor de transport al gazelor naturale și asigurării accesului la rețea tuturor utilizatorilor interesați (furnizorii și traderii, inclusiv străini). Or, teritoriul Republicii Moldova reprezintă o cale de tranzit prin care se asigură aprovizionarea regională cu gaze naturale (tranzitul gazelor din și către Ucraina, România, Bulgaria, Turcia, Grecia și Macedonia de Nord). Operatorul sistemului de transport al gazelor naturale SRL „Vestmoldtransgaz”, care asigură transportul de gaze naturale pe teritoriul țării și interconectarea Republicii Moldova cu țările învecinate (România, Ucraina), are în utilizare rețele de gaze naturale care aparțin persoanelor terțe (APC, APL și persoane juridice care nu reprezintă întreprinderi de gaze naturale). Acest fapt ar putea obstrucționa realizarea investițiilor în rețelele de gaze naturale care nu aparțin OST, în condițiile în care art. 27 al Legii nr. 108/2016 cu privire la gazele naturale pune în sarcina proprietarilor rețelelor obligația finanțării investițiilor, asupra cărora a decis operatorul și care au fost aprobate de Agenție. Mai mult ca atât, cheltuielile privind amortizarea gazoductelor aflate la deservire tehnică nu sunt incluse în tarifele la gazele naturale.²

2.2. Sistemul de distribuție a gazelor naturale

La situația 01.01.2023, întreprinderile care dețin licență de distribuție a gazelor naturale exploatează cca 25,8 mii km de rețele de distribuție de diferite presiuni, din care 93,9 % sunt exploatare de către întreprinderile de gaze naturale afiliate SA „Moldovagaz”, iar 6,1 % din rețele revin altor operatori ai sistemelor de distribuție.³ Lungimea rețelelor de distribuție operate de către titularii de licență din sectorul gazelor naturale este reprezentată în anexa 1.

2.3. Rețele de gaze naturale care aparțin terților

Potrivit informației prezentate de SA “Moldovagaz”, lungimea rețelelor de distribuție de gaze naturale, care nu sunt în proprietatea întreprinderilor de gaze naturale, se estimează la 15 980,7 km, dintre care:

- cca. 14 806,7 km sunt gestionate în baza contractelor de deservire tehnică;
- cca. 874 km sunt gestionate fără contracte;
- cca. 299,9 km constituie gazoducte fără proprietar⁴.

Totodată, din 1 682,335 km de rețele de gaze naturale de transport, doar cca 122,55 km aparțin operatorului sistemului de transport, ceilalți proprietari fiind:

- 1 299,37 km, aparțin SA „Moldovagaz” și întreprinderilor afiliate,
- 188,21 km aparțin autorităților administrației publice locale,
- 46,58 km aparțin autorităților publice centrale,
- 25,63 km aparțin persoanelor fizice și juridice⁵.

² p. 17 subp. 5) din Metodologia tarifelor pentru furnizarea gazelor naturale, aprobată prin hotărârea ANRE nr. 355/2021 și p. 18 subp. 5) din Metodologia tarifelor pentru transportul gazelor naturale, aprobată prin hotărârea ANRE nr. 535/2019

³ Raportul anual de activitate al ANRE pentru anul 2022 la pag. 44, disponibil pe: <https://anre.md/raport-de-activitate-3-10>

⁴ Anexa 2 – lungimea și apartenența gazoductelor de distribuție a gazelor naturale, exploatare de subdiviziunile SA „Moldovagaz” la situația din 01.01.2024;

⁵ Raportul auditului conformității asupra cheltuielilor și investițiilor capitale la întreprinderile de gaze naturale cărora le-au fost impuse obligații de serviciu public, precum și la întreprinderile înrudite, astfel cum sunt definite în [Legea nr.108/2016](#) cu privire la gazele naturale, inclusiv la cele deținute indirect, aprobat prin Hotărârea Curții de Conturi nr. 56 din 21.11.2022;

2.4. Rețele fără proprietar

Potrivit ANRE, la situația 01.01.2023, sunt exploatate circa 27,5 mii km de rețele de transport și distribuție a gazelor naturale, din care 1128,6 km (4,4%) sunt fără proprietar⁶, comparativ cu 299,9 km raportați de SA “Moldovagaz”. Aceste rețele fără proprietar sunt gestionate de către operatorii de sistem conform documentelor normativ-tehnice, fiind ținute la o evidență distinctă de cele din proprietatea sau gestiunea economică proprie a acestora.

Astfel, din rețelele de distribuție a gazelor naturale cu o lungime totală de aprox. 25 799,6 km:

- cca. 35,4 % aparțin întreprinderilor de gaze naturale;
- cca. 60,2% sunt transmise la deservire tehnică operatorilor sistemelor de distribuție gaze naturale, titulari ai licenței pentru distribuția gazelor naturale;
- cca. 4,4% sunt considerate ca rețele fără proprietari, dar care se exploatează în continuare de operatorii de sistem, conform prevederilor stabilite de Cerințele minime de securitate privind exploatarea sistemelor de distribuție a gazelor combustibile naturale, aprobate prin Hotărârea Guvernului nr. 552/2017.

Conform estimărilor preliminare, din lungimea totală de 14 806,8 km a rețelelor de distribuție a gazelor naturale transmise la deservire tehnică la SA “Moldovagaz” și subdiviziunile sale:

- 44,9% (6643,2 km) se află în proprietatea persoanelor fizice;
- 41,9% (6200,2 km) se află în proprietatea APL;
- 13,3% (1963,3 km) se află în proprietatea persoanelor juridice;
- 7,9% (1173,9 km) sunt deservite fără contract, inclusiv 300 km de rețele fără proprietar.

Se constată că actualmente majoritatea absolută a gazoductelor sunt folosite de către operatorii de sistem fie în baza unor contracte de deservire tehnică (care nu pot fi asimilate contractelor de locațiune sau comodă), fără recuperarea amortizării, fiind incertă materializarea dreptului de folosință a acestor rețele în scopuri comerciale, fie sunt folosite fără a avea la bază un temei juridic în cazul rețelelor fără proprietar. Acest fapt creează echivoc în privința costurilor pentru realizarea investițiilor necesare reparațiilor capitale a acestor rețele. Acest fenomen predomină atât în cazul rețelelor de distribuție a gazelor naturale, cât și în cazul rețelelor de transport. Mai mult ca atât, întreținerea rețelelor fără proprietar excede cadrul normativ de reglementare, fiind un impediment major pentru recuperarea cheltuielilor suportate de către operatorii de sistem în acest sens.

Pe de altă parte, această situație poate genera riscuri în securitatea aprovizionării cu gaze naturale a consumatorilor finali, mai ales în cazul rețelelor de transport a gazelor naturale, or proprietarii terți ai rețelelor de transport a gazelor naturale pot solicita oricând rezoluțiunea contractelor respective, nefiind impuse careva termene minime obligatorii, totodată nefiind reglementate clar angajamentele părților în cazul neefectuării reparațiilor capitale.

2.5. Cauzele care au generat forme diverse de proprietate a rețelelor, existența rețelelor fără stăpân

Problema proprietății rețelelor de gaze naturale a fost generată de politicile de gazificare a localităților Republicii Moldova, care au avut drept scop extinderea sistemului de alimentare cu gaze naturale în conformitate cu prevederile Strategiei energetice a Republicii Moldova pînă în anul 2010, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 360/2000, avînd în vedere că în anul 2002 erau conectate la rețeaua de

⁶ Raportul anual de activitate al ANRE pentru anul 2022, p. 2.2.1. la pag. 13, disponibil pe: <https://anre.md/raport-de-activitate-3-10>

gaze naturale doar 278 localități. Având drept obiectiv dezvoltarea rețelelor de gaze în Republica Moldova în scopul asigurării accesului populației la rețelele de gaze naturale și contribuiri la atractivitatea mediului de afaceri în zonele rurale, au fost adoptate următoarele Hotărâri de Guvern:

- 1) Hotărârea Guvernului nr. 1492/2001 prin care a fost aprobat Programul de gazificare a Republicii Moldova până în anul 2005, (în vigoare până la 31.10.12, abrogată prin Hotărârea Guvernului nr. 796/2012);
- 2) Hotărârea Guvernului nr. 1643/2002 privind aprobarea Programului național de gazificare a Republicii Moldova (încă în vigoare);
- 3) Hotărârea Guvernului nr. 242/2005 privind aprobarea Programului național „Satul Moldovenesc” (abrogată la data de 31.10.2012);
- 4) Hotărârea Guvernului nr. 715/2008 cu privire la măsurile de accelerare a procesului de gazificare internă a localităților.

Astfel, construcția rețelelor de către terți a început în anul 2002, în cadrul Programelor naționale de gazificare sus-menționate, potrivit cărora autoritățile administrației publice centrale și locale, în comun cu agenții economici din teritoriu și consumatorii, trebuiau să întreprindă măsurile necesare pentru realizarea programelor respective. Finanțarea lucrărilor de construcție a rețelelor de gaze naturale și extinderea acestora în cadrul Programelor de gazificare s-a efectuat printr-un cumul de soluții și din câteva surse: contribuția beneficiarilor persoane fizice și juridice din localitățile gazificate, alocări financiare din partea autorităților publice centrale, autorităților publice locale, granturi oferite de Fondul de Investiții Sociale din Moldova (FISM) și resurse ale donatorilor externi. Drept urmare, au fost construite rețele de gaze naturale, iar contribuția financiară a persoanelor fizice pentru construcția rețelelor de distribuție a gazelor naturale a variat în funcție de localitate.

Conform estimărilor de până la 01.07.2007, din banii alocați în buget s-au construit rețelele de gaze naturale de distribuție în valoare de peste 1,3 miliarde de lei, iar din contul persoanelor fizice și juridice cca. 2 miliarde de lei, per total fiind construite rețele de gaze naturale și instalații aferente acestora în valoare totală de peste 3,3 miliarde de lei.⁷ Gazoductele respective urmau a fi transmise la balanța autorităților locale ca urmare a punerii în funcțiune a acestora, în conformitate cu pct. 5 al Hotărârii Guvernului nr. 1643/2002: *„Se stabilește că, la construcția gazoductelor și altor obiecte de gazificare, finanțate de la bugetul de stat, Ministerul Energeticii va exercita funcția de beneficiar unic. Gazoductele și alte obiecte de gazificare, construite din contul bugetului de stat, vor fi transmise, în modul stabilit, la balanța autorităților administrației publice locale corespunzătoare”*.

Astfel, o parte dintre rețelele de gaze naturale respective au fost luate la balanța autorităților publice locale, o altă parte rămânând în proprietatea persoanelor fizice și juridice din sursele cărora au fost construite. Însă, multe dintre aceste gazoducte au fost preluate de către întreprinderile care au realizat lucrările de construcție, întrucât au fost indicate în calitate de beneficiari a lucrărilor de proiectare sau de recepție finală în actele respective, fără a se specifica care este sursa financiară. Totodată, rețelele respective se află în afara circuitului economic și sunt irecuperabile din punct de vedere tarifar.

Pornind de la cerințele cadrului legal, potrivit cărora exploatarea rețelelor poate fi efectuată doar de către o companie licențiată de distribuție a gazelor naturale, prin Hotărârea Guvernului nr. 1643/2002 s-a dispus ca autoritățile administrației publice locale și alți beneficiari să transmită, în bază de

⁷ Raport privind Programul național de gazificare, realități, necesități și perspective, IDIS Viitorul, Tudor Șoitu, Sergiu Gaibu și Corina Gaibu, <http://www.viitorul.org/files/library/Programul%20național%20de%20gazificare.pdf>

contract, gazoductele construite în gestiunea subdiviziunilor teritoriale ale Societății pe Acțiuni „Moldovagaz”, indiferent din care surse au fost construite acestea.

Având în vedere că transmiterea rețelelor în gestiune economică către SA „Moldovagaz” nu s-a realizat, în 2004 Guvernul a identificat o altă soluție, prin care autoritățile locale urmau să transmită la deservire tehnică gazoductele aflate la balanța acestora către subdiviziunile teritoriale ale SA „Moldovagaz”. În acest scop a fost adoptată Hotărârea Guvernului nr. 683/2004 despre aprobarea Regulamentului privind modul de transmitere a rețelelor de gaze întreprinderilor de gaze ale Societății pe Acțiuni "Moldovagaz" la deservire tehnică. Potrivit pct. 3 al Hotărârii menționate, autoritățile administrației publice locale și alți beneficiari vor lua la evidență contabilă, vor înregistra în organele cadastrale și vor transmite toate rețelele de gaze la deservire tehnică, în bază de contract, întreprinderilor de gaze ale Societății pe Acțiuni "Moldovagaz".

Reieșind din prevederile pct. 4 din Regulamentul privind modul de transmitere a rețelelor de gaze întreprinderilor de gaze ale SA „Moldovagaz” la deservire tehnică, rețelele de gaze, indiferent din ce surse financiare au fost construite (din contul persoanelor juridice și/sau fizice), pot fi transmise la deservire tehnică, în bază de contract, și altor întreprinderi care au autorizația tehnică eliberată de organul abilitat în domeniul securității industriale. În conformitate cu pct. 17 din Regulamentul menționat, *“rețelele și instalațiile de gaze construite cu contribuția bănească a beneficiarilor de investiții, alții decât unitățile de distribuție a S.A. "Moldovagaz", care actualmente au rămas fără proprietar, se consideră proprietate a autorității administrației publice locale, în baza deciziilor instanțelor judecătorești.”*

În rezultat, întreprinderile de gaze naturale exploatează un patrimoniu mult mai mare decât dețin cu drept de proprietate. În anul 2008 Guvernul a inițiat inventarierea rețelelor de gaze naturale, construite în cadrul programului de gazificare. Potrivit Hotărârii Guvernului nr. 597/2008 cu privire la inventarierea și reevaluarea rețelelor de gaze, proprietate publică, s-a dispus autorităților publice locale să prezinte până la 30 iunie 2008 Ministerului Economiei rezultatele inventarierii gazoductelor respective. Din informația oferită de Ministerul Economiei în anul 2017, s-a constatat că au fost inventariate doar 4979 km din totalul de 14 583 km de gazoducte, care se află la deservire tehnică⁸. Prin urmare, procesul de inventariere și înregistrare a rețelelor de gaze naturale nu a fost realizat pe deplin. De notat că, la situația 01.01.2023, în Republica Moldova (fără unitățile administrativ-teritoriale din stânga Nistrului) 961 din 1533 de localități au acces la rețelele de distribuție a gazelor naturale, ce constituie 62,7% din numărul de localități. Accesul este confirmat prin existența, în aceste localități, a rețelelor de distribuție a gazelor naturale, la care sunt racordați consumatorii finali⁹.

2.6. Dificultăți privind gestionarea rețelelor din proprietatea terților și a celor fără stăpân

Potrivit cadrului normativ în vigoare, aplicabil sectorului de gaze naturale, pentru funcționarea sistemului de gaze naturale în condiții de siguranță, fiabilitate, eficiență și de protecție a mediului, este necesară exploatarea și întreținerea corespunzătoare a rețelelor de gaze naturale, reparația, reabilitarea, modernizarea și dezvoltarea continuă a acestora. Potrivit prevederilor Legii nr. 108/2016 cu privire la gazele naturale, atribuțiile respective sunt puse în sarcina operatorilor sistemului de

⁸ Scrisoarea Ministerului Economiei nr. 06/2-2921 din 25.05.2017, Anexa nr. 11 la Studiul „Moldovagaz – 20 de ani de fraude masive sub protecția acționarilor și instituțiilor de stat”, Sergiu Tofilat, Tudor Șoitu, Chișinău, Septembrie 2019;

⁹ Raportul ANRE pentru anul 2022, tabelul 18 al pag. 48, disponibil pe <https://anre.md/raport-de-activitate-3-10>

transport și distribuție a gazelor naturale, având drept sursă de finanțare componentele tarifelor reglementate pentru prestarea serviciilor respective.

Gestionarea rețelelor de gaze naturale și desfășurarea activităților aferente în sectorul gazelor naturale, nemijlocit de către proprietarii acestora, care nu reprezintă întreprinderi energetice titulare de licență pentru transportul sau distribuția gazelor naturale, **nu este admisă** atât prin prisma cadrului normativ național, cât și prin directivele europene. Reieșind din exigențele cadrului legal în vigoare, desfășurarea activităților în sectorul gazelor naturale este admisă doar întreprinderilor energetice, după cum sunt definite în art. 3 al Legii nr. 174/2017 cu privire la energetică, în baza licențelor eliberate pentru genurile respective de activitate reglementată. Având în vedere că infrastructura de gaze naturale este una strategică pentru securitatea energetică a țării, iar activitățile de transport și de distribuție a gazelor naturale sunt esențiale în asigurarea cu gaze naturale a consumatorilor finali, desfășurarea activităților sunt reglementate prin licențiere și atribuite în competența exclusivă a operatorilor de sistem. Această abordare legislativă este în strictă corespundere cu legislația comunitară și are ca scop asigurarea capacității, a accesului nediscriminatoriu la rețelele de gaze naturale, a calității serviciilor prestate, fiabilității și securității aprovizionării cu gaze naturale a consumatorilor finali. Mai mult ca atât, infrastructura de gaze naturale include în mare parte obiective industrial periculoase, care cad sub incidența *Legii nr. 151/2022 privind funcționarea în condiții de siguranță a obiectivelor industriale și a instalațiilor tehnice potențial periculoase*, fapt ce impune asigurarea exploatării acestora exclusiv de către personal calificat în domeniu, în condiții de siguranță pentru viața și sănătatea oamenilor, precum și a mediului înconjurător.

Având în vedere că sursa financiară pentru reparațiile capitale și reabilitarea rețelelor de gaze naturale este pusă pe seama proprietarilor, infrastructura din proprietatea terților a rețelelor de transport și de distribuție a gazelor naturale a avut de suferit de pe urma lipsei din partea acestora a unor investiții financiare necesare în acest scop. Astfel, cele mai acute probleme care generează riscuri pentru exploatarea în siguranță a infrastructurii de gaze naturale, derivă din lipsa surselor de finanțare din partea proprietarilor de rețele, pentru reparația capitală și renovarea rețelelor de gaze naturale care, potrivit cadrului legal nu pot fi finanțate din contul tarifelor reglementate aprobate pentru operatorii de sistem¹⁰. Astfel, una din problemele principale, în privința căreia urmează a fi identificate opțiuni de soluții este sursa de finanțare pentru reabilitarea rețelelor respective, precum și pentru alte probleme derivate, după cum sunt prezentate în cele ce urmează.

2.6.1. Investiții în gazoductele ce aparțin terților sau fără stăpân

Realizarea lucrărilor de renovare și reparații capitale a rețelelor de gaze naturale din proprietatea terților și a celor fără proprietar este o necesitate stringentă, întrucât lungimea rețelelor de distribuție a gazelor naturale cu durata de viață expirată este în permanentă creștere, ceea ce are impact negativ asupra indicatorilor de calitate a serviciilor de transport și de distribuție a gazelor naturale, precum și prezintă riscuri pentru siguranța alimentării cu gaze naturale a consumatorilor finali. La situația din 01.04.2023, din rețelele de distribuție gaze naturale aproximativ 34% (8302 km) au peste 20 de ani, din care circa 50% (4050 km) nu aparțin întreprinderilor de gaze naturale afiliate SA „Moldovagaz”.

Una dintre cauzele problemelor legate de sursa de finanțare a investițiilor în rețelele de gaze naturale respective este că în bugetele autorităților publice locale nu sunt alocate mijloace financiare în acest scop, pe de altă parte fiind irațională impunerea cheltuielilor adiționale persoanelor fizice sau juridice,

¹⁰ p. 17 subp. 5) din Metodologia tarifelor pentru furnizarea gazelor naturale, aprobată prin hotărârea ANRE nr. 355/2021 și p. 18 subp. 5) din Metodologia tarifelor pentru transportul gazelor naturale, aprobată prin hotărârea ANRE nr. 535/2019

care au contribuit la finanțarea construcției rețelelor respective. Totodată, în conformitate cu prevederile Regulamentului privind modul de transmitere a rețelelor de gaze întreprinderilor de gaze ale Societății pe Acțiuni “Moldovagaz” la deservire tehnică, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 683/2004, aceste cheltuieli urmează a fi suportate de proprietarii rețelelor de gaze naturale. Potrivit pct. 19 și pct. 20 din Regulament: ”Cheltuielile ce țin de deservirea tehnică a rețelelor de gaze, transmise conform Regulamentului respectiv, se acoperă din componentele tarifare corespunzătoare incluse în tarifele la gazele naturale, aprobate de către Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică. Deservirea tehnică a rețelelor de gaze nu include lucrările pentru renovarea lor, schimbarea parametrilor și caracteristicilor tehnice, efectuarea reparației capitale, schimbarea unor piese, ansambluri și construcții uzate, sustrase sau ieșite din funcțiune în urma situațiilor de avariere sau altor cazuri care nu depind de întreprinderea de gaze”.

Lucrările nominalizate pot fi efectuate de către întreprinderile de gaze în baza unui contract separat. Operatorii sistemului de distribuție de gaze naturale efectuează lucrări de reparație capitală doar la obiectele care se află la balanța acestora, iar la obiectele care aparțin altor proprietari, lucrările respective nu se realizează, întrucât aceste cheltuieli nu pot fi acceptate de către ANRE spre recuperare din contul tarifelor reglementate, în condițiile în care responsabilitatea efectuării acestor lucrări este pusă în sarcina proprietarilor. Proprietarii, la rândul lor, nu solicită efectuarea lucrărilor din lipsa mijloacelor financiare, fapt ce pune în pericol securitatea aprovizionării cu gaze naturale a consumatorilor finali de gaze naturale din Republica Moldova.

Prin urmare, Conceptul urmează să identifice și să formuleze soluții optime, inclusiv prin modificarea cadrului legislativ, în scopul soluționării problemei dreptului de proprietate asupra rețelelor de gaze naturale din proprietatea terților sau fără proprietar.

2.6.2. Dezvoltarea rețelelor

În aceeași măsură descrisă mai sus, insuficiența resurselor financiare necesare investițiilor în rețelele de gaze naturale din proprietatea terților au determinat un impact negativ asupra dezvoltării și întreținerii durabile a rețelelor de transport și de distribuție a gazelor naturale respective.

Conform Programului Național de gazificare al Republicii Moldova, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1643 din 19 decembrie 2002, a fost aprobată Hotărârea Guvernului nr. 715 din 16.06.2008 prin care, a fost stabilit că titularii de licențe pentru distribuția gazelor naturale sunt în drept să perceapă de la potențialul consumator care solicită racordarea la rețeaua de distribuție a gazelor naturale, tariful pentru serviciile de organizare a accesului la rețeaua de gaze naturale (pct. 2 din Hotărârea Guvernului). Punctul 8 din Regulamentul privind gazificarea internă a localităților, aprobat prin Hotărârea Guvernului RM nr. 715/2008 prevede că potențialii consumatori achită titularilor de licențe pentru distribuția gazelor naturale tariful pentru serviciile de organizare a accesului potențialilor consumatori la rețeaua de distribuție a gazelor, aprobat de Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică. Astfel, prin Hotărârea ANRE nr. 294 din 15.07.2008 a fost aprobat tariful pentru serviciile de organizare a accesului la rețeaua de distribuție a gazelor naturale din interiorul localităților – în valoare de 2970 lei, pentru potențialii consumatori casnici, iar în cazul potențialilor consumatori noncasnici, prețul pentru organizarea accesului la rețeaua de gaze, se calculează prin înmulțirea tarifului de 2970 lei la coeficientul de debit (Kd), stabilit în Anexa 2 la Hotărârea Guvernului RM nr. 715 din 16.06.2008. Tariful respectiv, potrivit Metodologiei aprobate prin Hotărârea Guvernului RM nr. 715/2008 includea:

- cheltuieli medii estimate ce revin unui consumator, pentru construcția rețelelor de distribuție gaze naturale în interiorul localităților pînă la hotarul teritoriului pe care se află locul de consum al potențialului consumator, inclusiv costul contorului de gaze și instalarea acestuia (lei);
- coeficientul de recuperare a cheltuielilor pentru construcție și extinderea rețelelor de distribuție gaze naturale prin tariful pentru serviciile de organizare a accesului potențialilor consumatori la rețeaua de distribuție gaze, valoarea căruia variază între 0,1 - 0,45;
- coeficientul de rezervare a capacității, egal cu 0,9329;
- rata de rentabilitate a serviciului;
- coeficientul debitului, etc.

Tariful respectiv a fost abrogat de către ANRE prin Hotărîrea nr. 79 din 02.03.2021, avînd în vedere că actele normative de reglementare în vigoare stabilesc obligația operatorilor de sistem de a întreprinde măsurile corespunzătoare pentru dezvoltarea rețelelor de distribuție a gazelor naturale, în conformitate cu planurile de dezvoltare elaborate/consultate cu AAPL și aprobate de ANRE și respectiv, de a prezenta spre aprobare Agenției planurile anuale de investiții, cu realizarea acestora din contul mijloacelor tarifare pentru serviciile de distribuție și în tarifele pentru serviciile auxiliare. Serviciile respective sunt calculate de către operatorii sistemelor de distribuție în baza Regulamentului privind planificarea, aprobarea și efectuarea investițiilor, aprobat prin Hotărîrea Consiliului de administrație ANRE nr. 283/2016 și a Regulamentului privind dezvoltarea rețelelor de distribuție a gazelor naturale, aprobat prin Hotărîrea Consiliului de administrație ANRE nr. 138/2018.

Dezvoltarea rețelelor de gaze naturale este o prioritate strategică pentru securitatea infrastructurii energetice a țării. Potrivit prevederilor Legii nr. 108/2016 cu privire la gazele naturale și a actelor normative de reglementare a activităților în sectorul gazelor naturale, dezvoltarea rețelelor de gaze naturale este pusă în sarcina operatorilor sistemelor de distribuție și de transport a gazelor naturale, care se realizează prin implementarea de către aceștia a planurilor de dezvoltare a rețelelor de gaze naturale și a planurilor anuale de investiții.

Operatorii sistemului de transport și a sistemelor de distribuție a gazelor naturale au obligația să asigure capacitatea pe termen lung a rețelelor de gaze naturale pentru a acoperi cererile rezonabile, elaborînd și executînd planuri de dezvoltare a rețelelor de gaze naturale, asigurînd securitatea aprovizionării cu gaze naturale și fiabilitatea sistemului de gaze naturale pe teritoriul Republicii Moldova. Astfel, pentru asigurarea fiabilității livrării gazelor naturale și a capacităților pe termen lung, este necesară asigurarea surselor de finanțare pentru lucrărilor de dezvoltare și modernizare, inclusiv în privința rețelelor de gaze naturale care aparțin terților sau fără proprietar.

2.6.3. Eficiența energetică a infrastructurii prin reducerea consumurilor tehnologice și a pierderilor tehnice în rețelele de gaze naturale

Reducerea consumurilor tehnologice și pierderile tehnice de gaze naturale constituie un obiectiv specific, stabilit în Strategia energetică a Republicii Moldova pînă în anul 2030, aprobată prin Hotărîrea Guvernului nr. 102/2013 și reprezintă un indicator de eficiență a activității reglementate, desfășurate de către operatorii de sistem. Consumurile tehnologice și pierderile tehnice de gaze naturale sunt generate atît la stațiile de comprimare, la stațiile de măsurare, la stațiile de predare, cît și în conductele de gaze naturale.

Conform rapoartelor anuale de activitate ale ANRE, deși în perioada 2011-2022 s-a înregistrat o dinamică pozitivă în reducerea consumurilor tehnologice și pierderile tehnice de gaze naturale în rețelele de transport și de distribuție, cu aproximativ 21,1 mil. m³ sau 48,7%, totuși la acest capitol

mai sunt necesare eforturi organizatorice și investiționale pentru a diminua pierderile în rețelele de gaze naturale și a menține în continuare trendul de reducere a acestora.

Consumurile tehnologice și pierderile tehnice în rețelele de gaze naturale au constituit obiectul unor dispute dintre autoritatea națională de reglementare și operatorii sistemelor de distribuție afiliați SA „Moldovagaz” în anul 2011¹¹ și în anul 2020, pentru soluționarea cărora a fost solicitată asistența Secretariatului Comunității Energetice. În rezultatul Memorandumului de Înțelegere încheiat între Secretariatul Comunității Energetice (SCE), ANRE și SA „Moldovagaz”, în perioada mai - august 2020, în cadrul Grupului de lucru a avut loc facilitarea cu succes a disputei în privința evaluării consumurilor tehnologice și a pierderilor tehnice de gaze naturale în rețelele de distribuție ale întreprinderilor afiliate SA „Moldovagaz” pentru anii 2011-2019¹². Drept urmare, de către autoritatea de reglementare au fost aprobate consumurile tehnologice și pierderile tehnice normative de gaze naturale în rețelele de distribuție pentru perioada 2011-2019 la cei 12 operatori ai sistemelor de distribuție (OSD) afiliați S.A. „Moldovagaz” în strictă conformitate cu Metodologia de calcul al consumurilor tehnologice și al pierderilor tehnice de gaze naturale în rețelele de distribuție (în vigoare până la 01.01.2023).

2.6.4. Calitatea serviciilor de transport și distribuție a gazelor naturale

Operatorii de sistem sunt obligați să asigure continuitatea livrării gazelor naturale consumatorilor finali și utilizatorilor de sistem, în conformitate cu valorile indicatorilor de calitate. Conform art. 68 alin. (1) din Legea nr. 108/2016 cu privire la gazele naturale, calitatea serviciilor de transport și de distribuție a gazelor naturale se evaluează în baza indicatorilor de calitate, stabiliți de Regulamentul cu privire la calitatea serviciilor de transport și de distribuție a gazelor naturale, aprobat prin Hotărârea ANRE nr. 422/2019, care reflectă continuitatea livrării gazelor naturale, parametrii de calitate a gazelor naturale livrate și calitatea relațiilor dintre operatorul de sistem și utilizatorii de sistem. Indicatorii de calitate se referă la: 1) continuitatea livrării gazelor naturale (valorile SAIDI și SAIFI, datele privind întreruperile programate și neprogramate) și 2) calitatea comercială a serviciilor de transport și de distribuție a gazelor naturale (eliberarea avizului de racordare solicitanților, racordarea și reconectarea la rețeaua de gaze naturale, etc.).

În lipsa dreptului de gestiune al operatorilor de sistem asupra tuturor rețelelor de gaze naturale, pe anumite porțiuni de rețea nu pot fi asigurați indicatorii de calitate, operatorii nefiind în drept să elibereze avize de racordare la rețelele care nu-i aparțin. De asemenea, din cauza unui grad sporit de uzură a rețelelor din proprietatea terților, există riscuri în asigurarea continuității livrării gazelor naturale către consumatorii finali. După cum rezultă din metodologia tarifară aprobată prin Hotărârea ANRE nr. 355/2021 și din Regulamentul aprobat prin Hotărârea de Guvern nr. 683/2004, operatorul nu este în drept să realizeze reparații capitale, lucrări de reabilitare sau renovare a rețelelor respective, aceste cheltuieli urmând a fi suportate de către proprietarii rețelelor de gaze naturale, or lipsa acestora sporește riscul unor întreruperi neprogramate a serviciilor. Calitatea serviciului de transport și de distribuție este asigurată prin realizarea investițiilor, inclusiv în cazul în care survin situații neprevăzute precum calamități naturale sau alte cazuri fortuite, ce pot afecta infrastructura și cauza întreruperi în aprovizionarea consumatorilor cu gaze naturale. Potrivit pct. 47 din Regulamentul privind planificarea, aprobarea și efectuarea investițiilor, aprobat prin Hotărârea ANRE nr. 283/2016, realizarea acestor investiții se argumentează separat de către titularul de licență, indicând zonele

¹¹ <https://www.energy-community.org/legal/cases/2011/case1311ML.html>

¹² Raportul de activitate al ANRE pentru anul 2020, <https://anre.md/raport-de-activitate-3-10>

geografice și perioada de timp în care au avut loc calamitățile naturale respective și prezentând justificările necesare.

Deoarece prevederile cadrului normativ nu admit realizarea investițiilor de către operatorii de sistem în rețelele care nu le aparțin, la apariția unor situații neprevăzute precum calamitățile naturale, cazurile fortuite etc., vor surveni numeroase probleme cu care se vor confrunta operatorii de sistem, legate de reabilitarea porțiunilor respective de rețele și asigurarea continuității și calității serviciilor din cauza aceluiași probleme legate de sursa de finanțare pentru acoperirea cheltuielilor ce se impun.

2.6.5. Asigurarea accesului la rețelele de gaze naturale

Soluționarea problemei rețelelor care aparțin terților și a celor fără proprietar este impusă și de necesitatea asigurării accesului nediscriminatoriu la rețele. În contextul liberalizării pieței gazelor naturale, va fi imposibil de garantat accesul nediscriminatoriu la gazoducte, din moment de 2/3 din rețeaua de distribuție nu se află la balanța operatorului de distribuție.

Totodată, lipsa dreptului de gestiune al operatorilor de sistem asupra tuturor rețelelor de gaze naturale poate crea impedimente legale de eliberarea avizelor de racordare pe porțiunile de rețele care nu-i aparțin.

2.6.6. Necesitatea asigurării capacității pe termen lung

Rețelele de gaze naturale au o durată de funcționare utilă de funcționare de 20-25 ani, conform Catalogului mijloacelor fixe, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 941/2020. Potrivit Catalogului, durata de exploatare a gazoductelor din oțel este de 20 ani, iar la cele din fontă și țevi nemetalice este de 25 ani. La expirarea perioadei respective, rețelele de gaze naturale urmează a fi înlocuite, fapt ce necesită alocarea surselor financiare, care pot fi acumulate din amortizarea rețelelor existente. Or, rețelele de gaze naturale construite din surse bugetare prin implementarea Programelor de stat în anii 2001-2005 se apropie de perioada în care vor fi necesare lucrări capitale, care urmează a fi finanțate din surse bugetare. În această privință, Conceptul urmează să formuleze opțiuni de soluții pentru a asigura continuitatea livrării de gaze naturale în condiții de calitate și siguranță, inclusiv pe segmentele de rețele a căror durată de exploatare depășește limitele stabilite de Catalogul mijloacelor fixe, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 941/2020.

La elaborarea Conceptului a fost analizată oportunitatea modificării termenului de exploatare a rețelelor de gaze naturale indicat în Catalogul mijloacelor fixe, cu revenirea la prevederile anterioare de până în 2003, în care durata de exploatare a gazoductelor constituia 40 ani. Or, Hotărârea Guvernului ar trebui adaptată la realitățile economice în Republica Moldova, în care peste 36% din gazoductele magistrale administrate de SRL „Moldovatrangaz” au peste 30 ani¹³. Totodată, scurtarea duratei de exploatare a gazoductelor reduce perioada de recuperare a investiției și crește aproape dublu valoarea amortizării anuale a acestora, acceptată în scopuri tarifare.

¹³ Paragraful 5.1. din Studiul „*Moldovagaz – 20 de ani de fraude masive sub protecția acționarilor și instituțiilor de stat*”, Sergiu Tofilat, Tudor Șoitu, Chișinău, Septembrie 2019

2.7. Soluționarea situației în domeniu și asigurarea gestiunii eficiente a rețelelor de gaze naturale din proprietatea terților

Consecințele mecanismelor precare de gestionare a infrastructurii de către entitățile abilitate le suportă în primul rând consumatorii. Asigurarea unei gestiuni eficiente a gazoductelor din proprietatea terților va institui bazele unui sistem național sigur și integrat al infrastructurii de gaze.

Pentru a asigura operarea durabilă a rețelelor de transport și distribuție a gazelor naturale, reducerea pierderilor tehnologice și protejarea drepturilor utilizatorilor de sistem, Conceptul recomandă declararea utilității publice a rețelelor de gaze naturale care se află actual în proprietatea persoanelor terțe sau fără proprietar și descrie opțiunile posibile în acest sens, procedura legală necesară a fi parcursă, avantajele și dezavantajele pentru fiecare dintre opțiunile identificate, descrie formele de gestionare a rețelelor respective, entitatea/entitățile ce urmează să administreze aceste rețele, precum și soluții legale pentru a nu admite extinderea nereglementată a rețelelor de gaze naturale. Subsecvent, Conceptul recomandă un set de măsuri care să susțină implementarea soluțiilor propuse și să contribuie la sprijinirea reformelor și consolidarea rezilienței sistemului de gaze naturale.

Generalizând dificultățile expuse anterior, au fost identificate următoarele obiective și acțiuni care sunt detaliate în cadrul Conceptului, pentru soluționarea situației în domeniul gestionării rețelelor de gaze naturale în Republica Moldova, după cum urmează:

- 1) Inventarierea rețelelor de gaze naturale;
- 2) Evaluarea rețelelor care aparțin terților și a celor fără proprietar;
- 3) Declararea utilității publice a rețelelor de gaze naturale;
- 4) Includerea în circuitul economic a rețelelor de gaze naturale declarate de utilitate publică.

3. INVENTARIEREA REȚELELOR DE GAZE NATURALE

Inventarierea rețelelor de gaze naturale reprezintă o cerință indispensabilă pentru stabilirea caracteristicilor și stării tehnice a gazoductelor, perfectarea actelor necesare pentru evaluarea și includerea în circuitul economic a rețelelor din proprietatea terților și a celor fără proprietar, precum și pentru transmiterea acestor gazoducte către titularii de licență fie prin înstrăinare, fie în baza contractelor de gestiune. Având în vedere faptul că rezultatele inventarierii vor servi drept bază informativă pentru parcurgerea procedurii de evaluare a rețelelor de gaze naturale, Conceptul definește cerințele față de procedura și sarcinile inventarierii în funcție de categoria de informații, date și acte necesare pentru realizarea ulterioară a evaluării rețelelor de gaze naturale, care aparțin terților și a celor fără proprietar.

Reglementarea procedurii de inventariere este definită în Regulamentul privind inventarierea, aprobat prin Ordinul Ministerului Finanțelor nr. 60 din 29.05.2012, aplicabil tuturor persoanelor juridice și fizice care desfășoară activitate de întreprinzător, inclusiv instituțiilor publice. Potrivit pct. 6 a Regulamentului, „*regulile specifice de efectuare a inventarierii în anumite ramuri ale economiei naționale se elaborează de organele centrale de specialitate ale administrației publice, autoritățile administrației publice locale conform prezentului Regulament și a altor regulamente aprobate de Guvern.*” Același principiu este prevăzut și în articolul 16 alin. (2) a Legii contabilității și raportării financiare nr. 287/2017. Actele pe care urmează să le perfecteze Comisia de inventariere sunt stabilite în anexele la Regulament, însă pentru realizarea obiectivelor privind includerea în circuitul economic a gazoductelor aflate la deservire tehnică urmează a fi modificate regulile specifice din Regulament,

inclusiv în partea ce ține de componența Comisiei de inventariere, precum și ajustate anexele, astfel încât să includă informații suficiente pentru evaluarea gazoductelor.

Setul minim de informații necesare ca rezultat al procesului de inventariere:

- descrierea tipului gazoductului (subteran/suprateran), lungimea, diametrul, materialul, marca țevii, grosimea pereților, data când a fost dat în exploatare, clasificare după nivelul de presiune;
- nodurile de distribuție (punctele de reglare a gazelor, punctele și stațiile de distribuție a gazelor, elementele de protecție catodică);
- proprietarul gazoductului, sau cota-parte a fiecărui proprietar în cazul în care sunt mai mulți, sau mențiune privind lipsa proprietarului;
- gestionarul (denumirea titularului de licență care administrează gazoductul);
- actul privind inspectarea tehnică despre starea echipamentului;
- punctele de delimitare între gazoductul inventariat, gazoductele în proprietatea titularilor de licență și consumatori.

Dat fiind faptul că operatorii sistemelor de transport și de distribuție utilizează rețele din proprietatea terților în baza contractelor de deservire tehnică (cu excepția rețelelor fără proprietar identificat), aceștia dețin informații esențiale referitoare la rețelele respective, precum și copia documentelor aferente, care au servit drept temei pentru încheierea contractelor respective. Or, potrivit pct. 12 și pct. 13 din Regulamentul privind modul de transmitere a rețelelor de gaze întreprinderilor de gaze ale Societății pe Acțiuni "Moldovagaz" la deservire tehnică, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 683/2004, pentru transmiterea rețelelor de gaze la deservire tehnică, proprietarii acestora, persoanele fizice și juridice, prezintă următoarele documente obligatorii:

- hotărârea privind transmiterea, confirmată prin procesul-verbal al asociaților, legalizată notarial;
- copia buletinelor de identitate ale proprietarilor;
- extrasul din documentele statutare legalizat notarial, în cazul persoanelor juridice;
- extrasul din registrul de stat al întreprinderilor, în cazul persoanelor juridice;
- copia documentației de proiect și de execuție a rețelelor de gaze;
- actele certificatoare ale deținerii proprietății.

La transmiterea rețelelor de gaze la deservire tehnică, proprietarii (atât persoane fizice, cât și juridice) perfectează următoarele documente:

- contractul-cadru de primire-predare la deservire tehnică a rețelelor de gaze;
- actul de predare-primire a rețelelor de gaze la deservire tehnică (anexa nr.1 la contractul-cadru);
- actul de primire-predare a copiilor documentației de proiect și de execuție a rețelelor de gaze transmise la deservire tehnică (anexa nr.2 la contractul-cadru);
- actul stării tehnice a rețelelor de gaze primite la deservire tehnică (anexa nr.3 la contractul-cadru);
- schema punctului de delimitare între proprietatea întreprinderii de gaze și proprietatea consumatorului de gaze.

Pentru fiecare localitate, comisia de inventariere urmează să solicite informațiile respective de la operatorii de sistem, fiind necesare procesului de inventariere pentru identificarea și localizarea rețelelor din proprietatea terților, caracteristicile tehnice ale acestora, punctele de delimitare, perioada punerii în funcțiune, etc. Totodată, în cadrul inventarierii rețelelor de gaze, analizei contractelor de deservire tehnică a gazoductelor și a informațiilor aferente, urmează a fi identificată lista

proprietarilor asupra fiecărei porțiuni de gazoduct, precum și cota-parte a fiecărui proprietar, în măsura în care există documente confirmative în acest sens. De asemenea, urmează a fi stabilite punctele de delimitare între: (i) rețelele de gaze naturale din proprietatea operatorului de sistem; (ii) rețelele de gaze naturale din proprietatea persoanelor terțe; (iii) rețelele de gaze naturale fără proprietar, și (iv) instalațiile de gaze naturale ale consumatorului final.

În cazul lipsei actelor cu privire la proprietar, se propune declararea, prin efectul legii, a dreptului de proprietate al statului sau al APL asupra rețelelor de gaze naturale amplasate în raza teritorială a acestora. În cazul declarării rețelelor respective de utilitate publică locală, procedura de includere a gazoductelor în circuitul economic va fi mai dificilă, deoarece pentru fiecare localitate va fi nevoie de decizia organelor deliberative (consiliilor locale) privind înstrăinarea sau transmiterea în gestiune economică a gazoductelor către operatori (avantajele și riscurile sunt prezentate în Capitolul 6).

3.1. Elaborarea bazei de date electronice pentru stocarea informațiilor colectate în procesul inventarierii

Digitalizarea proceselor de lucru va spori eficiența și rapiditatea procedurii de inventariere, va permite accesul operativ la datele și informațiile inventarierii, colaborarea între echipele de inventariere, monitorizarea proceselor de lucru de la distanță, generarea electronică și operativă a rapoartelor și, nu în ultimul rând, instituirea arhivei electronice de date.

Principalele avantaje privitor la crearea unei baze de date electronice în procesul de inventariere sunt:

- a) stocarea centralizată a datelor inventarierii;
- b) monitorizarea în timp real a procesului de executare a acțiunilor aferente inventarierii de către APC, APL, operatori de sistem etc;
- c) organizarea în mod digital a procesului de actualizare a datelor din teren;
- d) generarea automată a rapoartelor inventarierii;
- e) asigurarea procesului de evaluare cu date digitale.

Baza de date respectivă este oportună a fi administrată de către unitatea de implementare. Modul de funcționare a bazei de date urmează a fi reglementat prin hotărâre de Guvern.

3.2. Organizarea inventarierii și evaluării rețelelor de gaze la nivel național

Complexitatea procesului de inventariere și a celui de evaluare a rețelelor de gaze naturale implică acumularea de date și prelucrarea unui volum sporit de informații. În lipsa instituirii unei structuri dedicate în acest sens, cu atribuții și responsabilități clar definite, inclusiv de supraveghere și monitorizare a procesului, precum și de verificare și aprobare a rezultatelor, aceste procese importante pentru soluționarea problemei gestiunii rețetelor pot fi compromise (prin tergiversarea termenelor de realizare, insuficiența datelor acumulate, etc).

În scopul verificării și coordonării rezultatelor inventarierii rețelelor de gaze, se propune atribuirea sarcinilor respective în competența Unității Consolidate pentru Implementarea și Monitorizarea Proiectelor în domeniul Energeticii (UCIPE).

3.3. Crearea hărții digitale a gazoductelor la nivel național

Harta digitală reprezintă un instrument eficient de evidență și supraveghere a rețelelor de gaze naturale, de acces la informații de interes public, de vizualizare a dinamicii extinderii rețelelor. În acest sens, Conceptul recomandă oportunitatea de creare a hărții digitale a rețelelor de gaze naturale,

cu stabilirea informațiilor care trebuie să le cuprindă privitor la caracteristicile rețelelor, proprietarii acestora, date privind punctele de delimitare, drepturile de acces pentru diferite categorii de utilizatori. Cu titlu de exemplu, este relevantă experiența SRL ”Chișinău-Gaz”, care dispune de un sistem informațional automatizat, implementat în anul 2014, ce conține harta digitală a rețelelor din dotarea acestuia. Prin urmare, este oportună extinderea acestei soluții pentru ceilalți operatori din sectorul gazelor naturale, având în vedere că va fi realizată inventarierea rețelelor de gaze naturale.

În acest scop, este necesară elaborarea unui mecanism de integrare a acestui instrument digital în cadrul normativ de reglementare aplicabil sectorului gaze naturale, prin identificarea și stabilirea dezvoltatorului, a deținătorului și a utilizatorilor acestui instrument, instituirea unor obligații în sarcina operatorilor de sistem de a actualiza în permanență harta respectivă cu date privind extinderea rețelelor de gaze naturale. După identificarea soluției de principiu, reglementări similare pot fi extinse și asupra altor rețele edilitare, fapt ce ar spori semnificativ calitatea, precizia și siguranța elaborării documentației de urbanism la nivel național și local. La fel, trebuie stabilite nivele de acces pentru toate categoriile de utilizatori (titulari de licență, ANRE, APL, specialiști în urbanism și proiectare).

Preliminar, sunt examinate 2 opțiuni, și anume:

Opțiunea recomandată: hărțile digitale să fie în proprietatea operatorilor sistemelor de distribuție și de transport al gazelor naturale, iar cheltuielile pentru crearea și menținerea hărților digitale să fie acoperite din contul tarifelor reglementate. Pentru implementarea acestei opțiuni, urmează a fi inclusă în legislația primară obligativitatea elaborării hărților digitale, astfel încât autoritatea de reglementare să dispună de temei legal pentru acceptarea cheltuielilor respective în scopuri tarifare. La fel, trebuie definite drepturile și nivelele de acces pentru ceilalți utilizatori ai hărților digitale.

Opțiune de alternativă: încadrarea hărților digitale într-un sistem informațional la nivel național, în proprietatea unei structuri de stat, iar operatorii sistemelor de distribuție și de transport al gazelor naturale vor include și vor actualiza hărțile digitale în raza lor teritorială de activitate. Pentru implementarea acestei opțiuni este necesară identificarea de către stat a surselor financiare pentru acoperirea cheltuielilor legate de crearea și menținerea hărții digitale.

Un avantaj incontestabil al acestui instrument este că va asigura localizarea exactă a zonelor de protecție, oferind accesul autorităților publice la informațiile de care au nevoie pentru elaborarea planurilor de urbanism, precum și la eliberarea autorizațiilor de construire cu respectarea zonelor de protecție a rețelelor.

4. EVALUAREA REȚELELOR DIN PROPRIETATEA TERȚILOR ȘI FĂRĂ PROPRIETAR

Evaluarea rețelelor de gaze naturale din proprietate publică și privată, care nu aparțin întreprinderilor energetice, este indispensabilă pentru estimarea valorii de piață a acestora, pentru a fi utilizată atât în scopuri financiar-contabile, precum și pentru atingerea obiectivului de gestionare eficientă a rețelelor respective. Astfel, evaluarea rețelelor de gaze naturale din proprietatea terților este necesară pentru declararea utilității publice locale a gazoductelor din proprietatea terților și a celor fără proprietar, pentru evaluarea despăgubirilor pentru persoanele afectate de expropriere, precum și pentru examinarea valorii redevenței la includerea acestora în circuitul economic, în cazul transmiterii în gestiune delegată unui operator de sistem.

În prezent, procedura de evaluare a rețelelor de gaze naturale proprietate publică este reglementată prin Metodologia cu privire la evaluarea rețelelor de gaze naturale, proprietate publică, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 828/2013, elaborată în baza prevederilor Legii nr. 989/2002 cu privire la activitatea de evaluare. Metodologia a fost elaborată în scopul executării prevederilor Hotărârii Guvernului nr. 597/2008 cu privire la inventarierea și reevaluarea rețelelor de gaze, proprietate publică, având drept obiectiv: *“capitalizarea gazoductelor în contul datoriilor pentru gazele naturale consumate de sectorul termoenergetic, conform prevederilor Hotărârii Guvernului nr. 983/2011”* (pct. 3 al Metodologiei). Suplimentar, domeniul de aplicare a acesteia este limitat doar asupra rețelelor care se află în proprietatea statului sau a autorităților publice locale, fără să reglementeze evaluarea rețelelor de gaze naturale proprietate privată sau a celor fără stăpân, cu excepția cazului în care a fost parcursă procedura judiciară de recunoaștere a dreptului de proprietate al APL asupra acestora.

Prezentul Concept urmărește alte obiective și modalități de încadrare în circuitul economic a gazoductelor aflate la deservire tehnică, inclusiv în partea ce vizează evaluarea rețelelor proprietate publică, privată, precum și a rețelelor a căror proprietari nu pot fi identificați.

Un alt neajuns identificat este faptul că Metodologia aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 597/2008 prevede evaluarea rețelelor de gaze naturale doar prin metoda cheltuielilor și a analizei comparative a vânzărilor. Având în vedere faptul că în unele localități consumul de gaze este redus și nu permite recuperarea investițiilor efectuate anterior în construcția rețelei de gaze, este necesară stabilirea costului de intrare a patrimoniului respectiv în baza criteriilor de eficiență economică, prevăzute de Hotărârea ANRE nr. 283/2016. Acest fapt va permite recuperarea prin tarifele reglementate a cheltuielilor justificate economic privind amortizarea mijloacelor fixe și a imobilizărilor necorporale.

Prin urmare, Metodologia aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 597/2008, trebuie completată cu procedura de evaluare a rețelelor de gaze naturale prin metoda veniturilor. În așa mod va fi posibilă stabilirea redevenței, în ipoteza concesionării gazoductelor sau instituirii mecanismului de gestiune delegată în privința acestora.

Pentru evaluarea rețelelor de gaze naturale prin metoda venitului este indicată metoda actualizării fluxului de numerar. În acest scop, pot fi utilizate două modalități de estimare a valorii rețelelor de gaze naturale prin mecanismul de actualizare a fluxului de numerar:

- 1) conform abordării reglementate de Regulamentul provizoriu privind evaluarea bunurilor imobile, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 958/2003;
- 2) prin analogia reglementărilor prevăzute în Regulamentul privind dezvoltarea rețelelor de distribuție a gazelor naturale, aprobat prin Hotărârii ANRE nr. 138/2018.

Opțiunea 1. Abordarea similară prevederilor Regulamentului provizoriu privind evaluarea bunurilor imobile, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 958/2003, presupune necesitatea determinării venitului operațional net. În acest scop, este necesară determinarea veniturilor și cheltuielilor legate de exploatarea rețelelor de gaze naturale pe durata utilă de funcționare a acestora, în baza datelor efectiv înregistrate de către operatorii de sistem. Pentru calcularea venitului operațional net (VON) se va determina venitul brut potențial (VBP), a venitului brut efectiv (VBE), cheltuielilor operaționale și cheltuielile legate de acoperirea consumurilor tehnologice și a pierderilor tehnice normative în rețelele de gaze naturale.

La determinarea venitului operațional ce poate fi generat prin utilizarea rețelei de gaze naturale în procesul exploatarea comercială a acesteia, se va ține cont de informația actualizată privind:

- a) amplasarea rețelelor (regiunea, localitatea);

- b) caracteristicile rețelelor (capacitatea, starea și gradul de uzură);
- c) volumele efectiv livrate prin intermediul rețelelor respective (conform datelor înregistrate de către operatorii de sistem care desfășoară activitate licențiată pe teritoriul respectiv);
- d) durata utilă de utilizare (ani);
- e) cheltuielile operaționale estimate (la determinarea acestor costuri sunt reflectate datele efectiv înregistrate pentru o perioadă de 5 ani, ale operatorului de sistem care desfășoară activitatea licențiată pe teritoriul respectiv).

Modalitatea descrisă reprezintă o operațiune complexă, care necesită un volum sporit de date exacte per fiecare rețea, fapt ce poate determina provocări în aplicare, în aceeași măsură precum în cazul evaluării prin metoda costurilor efective.

Având în vedere că în majoritatea cazurilor, rețelele de gaze naturale din proprietatea terților sunt exploatate de către operatorii de sistem, datele respective au stat la baza calculului venitului reglementat al acestora și ar putea fi utilizate în procesul de evaluare a rețelelor de gaze naturale respective cu suportul operatorilor.

Opțiunea 2 (recomandată) Determinarea venitului actualizat, prin analogia reglementărilor din Regulamentul privind dezvoltarea rețelelor de distribuție a gazelor naturale, aprobat prin Hotărârii ANRE nr. 138/2018. Determinarea valorii rețelelor de gaze naturale prin metoda veniturilor presupune estimarea valorii acestora în baza venitului actualizat ce poate fi generat prin exploatarea comercială a rețelelor respective. Venitul actualizat se va determina luând în considerare volumele de gaze naturale efectiv livrate prin rețelele respective de către operatorii de sistem, care desfășoară activitate licențiată pe teritoriul respectiv.

La calcularea venitului actualizat se va lua în considerare consumul mediu anual de gaze naturale pentru ultimii 5 ani, conform datelor prezentate de operatorul sistemului de distribuție autorizat în teritoriul respectiv. Venitul actualizat se va calcula pentru perioada utilă de funcționare rămasă a gazoductelor.

5. DECLARAREA UTILITĂȚII PUBLICE A REȚELELOR DE GAZE NATURALE

5.1. Conferirea statutului de utilitate publică a rețelelor de gaze naturale din proprietatea terților și a celor fără stăpân

În scopul dezvoltării sustenabile a infrastructurii de gaze naturale a Republicii Moldova, în calitate de obiectiv de importanță strategică națională, urmează a fi asigurată gestionarea eficientă prin includerea în circuitul economic a rețelelor de gaze naturale care aparțin terților și a rețelelor fără proprietar. Soluționarea problemelor legate de gestionarea eficientă a rețelelor de gaze naturale din proprietatea terților și a celor fără stăpân va sprijini măsurile de asigurare a securității energetice, atenuarea riscurilor de aprovizionare cu gaze naturale, precum și de protecție și prevenire a vulnerabilității obiectivelor de infrastructură energetică, ce constituie obiecte industriale periculoase.

Pentru realizarea acestor deziderate, rețelele de gaze naturale din proprietatea terților și a celor fără stăpân urmează a fi declarate, prin lege, de utilitate publică. Conferirea statutului de utilitate publică de interes național sau local va permite preluarea în proprietatea statului a rețelelor de gaze naturale care aparțin terților și a celor fără proprietar, în scopul includerii în circuitul economic a acestora și despăgubirii juste a proprietarilor, asigurării exploatării, întreținerii, modernizării și dezvoltării lor în

condiții de siguranță, de fiabilitate și de eficiență în conformitate cu prevederile cadrului normativ aplicabil sectorului de gaze naturale.

În conformitate cu prevederile art. (5) lit. o) al Legii exproprierii pentru cauză de utilitate publică nr. 488/1999, se consideră de utilitate publică *lucrările* privind apărarea țării, ordinea publică și **securitatea națională**. În continuare, alineatele (2)-(4) ale normei legale menționate stipulează că utilitatea publică se declară pentru lucrări de **interes național** sau de **interes local**.

Capitolul dat examinează opțiunile privind declararea gazoductelor de interes public național sau local, avantajele și dezavantajele fiecărei opțiuni și etapele ulterioare ce urmează a fi parcurse. Interesul național sau interesul local se determină în funcție de gradul de importanță, impact social și teritorial al lucrărilor (bunurilor) respective, după cum urmează:

- interesul național, în cazul în care lucrările (bunurile) răspund obiectivelor și interesului întregii societăți sau ale majorității ei;
- interesul local, în cazul în care lucrările (bunurile) răspund obiectivelor și interesului unei localități, ale unui grup de localități din cadrul unei unități administrativ-teritoriale.

Autoritățile publice competente de a declara utilitatea publică sunt enumerate la art. 6 al Legii nr. 488/1999, după cum urmează:

- a) pentru lucrările de interes național - de către Parlament;
- b) pentru lucrările de interes local al unității administrativ-teritoriale - de către consiliul ei;
- c) pentru lucrările de interes comun al mai multor raioane și/sau municipii - de către consiliile lor, iar în caz de divergențe - de către Guvern;
- d) pentru lucrările de interes comun al mai multor orașe și/sau sate din teritoriul unui raion - de către consiliile acestor orașe și/sau sate, iar în caz de divergențe - de către consiliul raional.

5.2. Etapele procedurii de declarare a utilității publice

Pentru declararea **utilității publice de interes național (Opțiunea 1)** a rețelelor din proprietatea terților și a celor fără stăpân, este necesară parcurgerea următoarelor etape:

- 1) cercetarea prealabilă a premiselor economico-sociale, ecologice și de altă natură, pentru stabilirea elementelor justificative ale interesului național, în conformitate cu prevederile Legii exproprierii pentru cauză de utilitate publică nr. 488/1999;
- 2) elaborarea, promovarea și adoptarea legii privind declararea utilității publice și de interes național a rețelelor de gaze naturale;
- 3) derularea procedurii de expropriere pentru cauză de utilitate publică;
- 4) înregistrarea rețelelor de gaze naturale fără stăpân și a celor expropriate în Registrul patrimoniului public¹⁴ și în Registrul obiectelor de infrastructură tehnico-edilitară¹⁵, în proprietatea statului de către Agenția Proprietății Publice.

În cazul **utilității publice de interes local (Opțiunea 2)** a rețelelor din proprietatea terților și a celor fără stăpân, urmează a fi parcurse etape similare:

- 1) cercetarea prealabilă a premiselor economico-sociale, ecologice și de altă natură pentru stabilirea elementelor justificative ale interesului local, în conformitate cu prevederile Legii exproprierii pentru cauză de utilitate publică nr. 488/1999;

¹⁴ Art. 20 al Legii nr. 121/2007 privind administrarea și deținatizarea proprietății publice;

¹⁵ Hotărârea Guvernului nr. 133/2014 cu privire la crearea sistemului informațional automatizat „Registrul obiectelor de infrastructură tehnico-edilitară”

- 2) emiterea deciziei consiliului autorității publice locale privind utilității publice de interes local a rețelelor din proprietatea terților și a celor fără stăpân;
- 3) derularea procedurii de expropriere a terților titulari ai drepturilor de proprietate asupra rețelelor de gaze naturale declarate de utilitate publică de interes local;
- 4) înregistrarea la balanța Autorităților Publice Locale a drepturilor asupra rețelelor de gaze naturale expropriate, precum și a celor fără stăpân.

Analiza comparativă a opțiunilor privind declararea utilității publice de interes național și, respectiv de interes local, este prezentată în următorul tabel:

Tabelul 1: Analiza comparativă a opțiunilor privind declararea gazoductelor de utilitate publică

Descrierea etapei	Opțiunea 1: utilitate publică de interes național	Opțiunea 2: utilitate publică de interes local
1. Declararea utilității publice		
Cercetarea prealabilă: Declararea utilității publice se face numai după efectuarea unei cercetări prealabile	Avantaj: <ul style="list-style-type: none"> - se efectuează de către o comisie instituită de Guvern (prin hotărâre de Guvern); - existența personalului calificat pentru examinarea și stabilirea premiselor și elementelor justificative; 	Dezavantaj: <ul style="list-style-type: none"> - se realizează de către mai multe comisii instituite de către fiecare APL (prin deciziile consiliilor locale), pe teritoriul căreia sunt amplasate rețelele respective; - lipsa personalului calificat pentru examinarea și stabilirea premiselor și elementelor justificative.
Emiterea actului privind utilitatea publică	Avantaje: <ul style="list-style-type: none"> - prin act legislativ adoptat de către Parlament; - actul legislativ poate institui o procedură specială de expropriere, care să faciliteze implementarea măsurilor în termen rezonabil; - actul legislativ nu poate fi supus suspendării pe calea acțiunii judecătorești prin aplicarea măsurii asigurătorii; - asigurarea procedurii de transparență decizională, expertize și consultări publice, în special cu persoanele afectate; - realizarea procedurii de expropriere prin intermediul unei singure entități desemnate de autoritățile publice centrale, (eventual UCIPE, care dispune de experiență și personal calificat în implementarea tuturor măsurilor ce se impun); - stabilirea dispozițiilor tranzitorii referitoare la succesiunea drepturilor și obligațiilor prevăzute în contractele de servicii tehnice, încheiate între proprietarii actuali (persoane terțe și operatorii de sistem) până la încheierea noilor contracte. 	Dezavantaje: <ul style="list-style-type: none"> - prin deciziile consiliilor locale ale APL pe teritoriul cărora sunt amplasate rețelele respective, respectiv în privința rețelelor situate pe teritoriul mai multor localități vor exista constrângeri privind competența adoptării deciziilor; - deciziile nu pot interveni cu prevederi speciale privind procedura de expropriere, derogatorii de la Legea nr. 488/1999; - deciziile APL pot fi contestate în instanțele de judecată prin prisma Codului Administrativ, există riscul anulării acestora de către instanța de judecată; - deciziile APL pot fi suspendate pe calea acțiunii judiciare prin aplicarea măsurii asigurătorii; - riscul neasigurării transparenței decizionale; - riscul lipsei consensului în consiliile locale la adoptarea deciziilor; - lipsa personalului calificat, care să asigure realizarea corespunzătoare a procedurii de expropriere.

Descrierea etapei	Opțiunea 1: utilitate publică de interes național	Opțiunea 2: utilitate publică de interes local
Efectuarea plăților de despăgubire	Avantaj: <ul style="list-style-type: none"> - plata despăgubirilor va fi efectuată de către o singură entitate desemnată, responsabilă prin lege (precum UCIPE); - responsabilitatea identificării surselor financiare pentru achitarea despăgubirilor aparține Guvernului RM. 	Dezavantaj: <ul style="list-style-type: none"> - plata despăgubirilor urmează a fi efectuată de fiecare APL din bugetul public local, iar eventuala insuficiență a resurselor financiare va genera riscul tergiversării achitări compensațiilor, fapt ce poate compromite procedura de expropriere; - lipsa capacității instituționale pentru identificarea surselor financiare necesare și realizarea plăților pentru despăgubire în termenul stabilit.
Contestarea propunerii de expropriere: În cazul în care persoana afectată nu va fi de acord cu propunerea de expropriere, aceasta poate fi contestată în termen de până la 45 de zile din momentul recepționării	Avantaj: <ul style="list-style-type: none"> - întâmpinările vor fi soluționate de către o comisie constituită prin hotărâre de Guvern, eventual prin intermediul UCIPE, care dispune de experiență și personal calificat pentru a asigura o examinare obiectivă și în termenul stabilit a contestațiilor, precum și reprezentarea intereselor statului în cadrul eventualelor litigii. 	Dezavantaj: <ul style="list-style-type: none"> - întâmpinările vor fi examinate de către comisiile teritoriale instituite de către APL; - lipsa personalului calificat poate determina impedimente în procesul de examinare a contestațiilor și asigurarea unei reprezentări calificate a intereselor APL în cazurile unor eventuale litigii.
2. Includerea în circuitul economic		
Examinarea opțiunilor de transmitere a rețelelor în folosință (în gestiune directă / delegată, locațiune sau concesiune)	Avantaj: <ul style="list-style-type: none"> - elaborarea unui singur studiu de fezabilitate și de oportunitate la nivel național, de către APP. 	Dezavantaj: <ul style="list-style-type: none"> - fiecare APL va fi obligat să elaboreze câte un studiu de oportunitate la nivel local.
Aprobarea deciziei privind transmiterea rețelelor în folosință (gestiune directă /delegată, locațiune sau concesiune) conform soluției optime identificate	Avantaj: <ul style="list-style-type: none"> - decizia privind transmiterea rețelelor în folosință va fi adoptată de către Comisia de atribuire, instituită de APP. 	Dezavantaj: <ul style="list-style-type: none"> - fiecare consiliu al APL va trebui să emită propriile decizii privind transmiterea rețelelor în folosință, fapt ce necesită consens la adoptarea acestora și poate duce la tergiversarea includerii în circuitul economic a rețelelor.

5.3. Procedura prealabilă și elementele justificative pentru opțiunile declarării utilității publice de interes național sau local

Utilitatea publică poate fi declarată ca urmare a cercetării prelabile a elementelor justificative ale interesului național și/sau local, după caz, și a premiselor economico-sociale. Cercetarea prealabilă reprezintă procedura care precedă elaborarea și adoptarea actului legislativ privind declararea utilității publice de interes național sau, după caz, a deciziei consiliului APL, fiind impusă expres de prevederile Legii exproprierii pentru cauză de utilitate publică nr. 488/1999. Potrivit art. 7 alin. (1) al Legii nr. 448/1999, declararea utilității publice se face *numai după efectuarea unei cercetări prelabile și numai în cazul în care există toate condițiile pentru expropriere*, prevăzute de lege.

Procedura privind efectuarea cercetării prealabile este prevăzută de *Regulamentul privind modul de cercetare prealabilă pentru declararea utilității publice a obiectului exproprierii, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 660/2006*.

În cazul declarării utilității publice de **interes național** (*Opțiunea 1*) a rețelelor de gaze naturale, procedura cercetării prealabile va avea drept scop identificarea premiselor care argumentează utilitatea publică pentru întreaga societate și importanța la nivel național a acestora. Potrivit art. 7 alin. (2) al Legii 488/1999, cercetarea prealabilă pentru lucrările de interes național se efectuează de către *comisii constituite de Guvern*, acestea incluzând: un reprezentant al autorității administrației publice centrale coordonatoare a domeniului de activitate pentru care se realizează lucrarea de utilitate publică, câte un reprezentant al *Ministerului Mediului, al Ministerului Finanțelor, al Ministerului Economiei, al Ministerului Infrastructurii și Dezvoltării Regionale, precum și președintele raionului și primarul localității în a cărei rază teritorială se desfășoară lucrarea de utilitate publică*.

Subsecvent, în scopul îndeplinirii obligațiilor ce revin *comisiei*, prevederile legale stabilesc posibilitatea atragerii în componența acesteia, în caz de necesitate, a experților, specialiștilor în domeniul supus cercetării sau reprezentanților din cadrul altor autorități publice de specialitate. Rolul *comisiei privind cercetarea prealabilă* este de a examina și identifica existența elementelor justificative ale interesului național și de a decide posibilitatea declarării utilității publice a rețelelor de gaze naturale. Decizia Comisiei va servi temei pentru elaborarea și adoptarea legii cu privire la declararea utilității publice de interes național gazoductelor din proprietatea terților și fără stăpân.

Pentru declararea **interesului local** (*Opțiunea 2*), inclusiv de interes comun, cercetarea prealabilă se realizează de către comisiile numite de către consiliile unităților administrativ-teritoriale respective, alcătuite din reprezentanții autorității administrative locale care gestionează domeniul de activitate respectiv, domeniul financiar-bugetar și din reprezentanții consiliilor respective (art. 7 alin. (3) al Legii nr. 448/1999). Decizia consiliilor locale privind instituirea comisiilor de cercetare prealabilă urmează să cuprindă prerogativa comisiei în scopul îndeplinirii obligațiilor ce îi revin, de a atrage în caz de necesitate experți și/sau specialiști în domeniu. *Comisia privind cercetarea prealabilă* urmează să identifice existența elementelor justificative ale interesului local și să decidă posibilitatea declarării utilității publice locale a rețelelor de gaze naturale. Decizia Comisiei va servi drept temei pentru emiterea deciziei consiliului local privind declararea utilității publice de interes local a rețelelor de gaze naturale din proprietatea terților și a celor fără stăpân.

5.3.1. Elementele justificative ale interesului public național (Opțiunea 1)

Declararea interesului public național pentru rețelele de gaze naturale urmează fi argumentată prin necesitatea protejării infrastructurii critice, efectuării unor investiții care să asigure dezvoltarea durabilă și reziliența sistemului de gaze naturale, respectarea indicatorilor de calitate a serviciilor de sistem, capacității și accesului nediscriminatoriu al consumatorilor.

Interesul public național pentru rețelele de gaze naturale din proprietatea terților și a celor stăpân, conform criteriului stabilit la art. 5 alin. (3) al Legii nr. 488/1999, este pe deplin argumentat prin prisma obiectivelor Republicii Moldova privind dezvoltarea durabilă a sectoarelor energiei, consolidarea rezilienței infrastructurii energetice, ținând cont de interesul întregii societăți de a beneficia de servicii de calitate, în condiții de securitate, fiabilitate și continuitate a livrării gazelor naturale. Având în vedere aspirațiile europene ale Republicii Moldova, modernizarea infrastructurii de gaze naturale prin asigurarea nivelului necesar de investiții și implementarea noilor tehnologii reprezintă o necesitate la nivel național, pentru asigurarea eficienței și accesului la servicii calitative

de transport și distribuție a gazelor naturale. Potrivit conceptului noii Strategii energetice a Republicii Moldova până în 2050 inițiate de către Guvern, Republica Moldova trebuie să asigure dezvoltarea unui sector energetic sustenabil și durabil prin reforme și prin integrarea pe piața energetică a UE, consolidând securitatea energetică prin proiecte de infrastructură. Prin urmare, consolidarea și dezvoltarea durabilă a infrastructurii de gaze naturale trebuie să fie privită ca o parte esențială a realizării obiectivelor propuse de noua Strategie, precum sporirea securității energetice, promovarea eficienței energetice, protecția consumatorilor. Prin urmare, interesul național pentru rețelele de gaze naturale ca parte a infrastructurii critice este unul pe deplin justificat.

Totodată, statutul de utilitate publică de interes național va permite instituirea unor norme speciale aplicabile procedurii de expropriere, astfel încât să fie asigurată o despăgubire echitabilă proprietarilor de rețele de gaze naturale (persoane fizice și juridice, care nu reprezintă întreprinderi de gaze naturale). Stabilirea unei proceduri speciale de expropriere este oportună în scopul eliminării lacunelor din cadrul legislativ aplicabil exproprierii pentru cauză de utilitate publică, care eventual ar putea crea impedimente în promovarea și implementarea în termene rezonabile a conceptului propus. Normele legale speciale care vor reglementa procedura de expropriere urmează fi elaborate în acord cu principiile fundamentale privind expropriere pentru cauză de utilitate publică.

5.3.2. Elementele justificative ale interesului public local (Opțiunea 2)

Rețelele de gaze naturale din proprietatea terților și a celor fără proprietar pot fi declarate de interes public local pentru comunitatea localității/lor pe teritoriul cărora sunt amplasate. În conformitate cu art. 5 alin. (4) al Legii nr. 488/1999, sunt de utilitate publică de interes local lucrările care răspund obiectivelor și interesului unei localități, ale unui grup de localități din cadrul unei unități administrativ-teritoriale. Preluarea în proprietatea autorităților publice locale a gazoductelor amplasate pe teritoriul acestora, care nu reprezintă proprietatea întreprinderilor de gaze naturale, poate fi justificată și prin prisma următoarelor prevederi legale:

- art. 4 alin. (1) din Legea nr. 523/1999 cu privire la proprietatea publică a unităților administrativ-teritoriale prevede că „*subiecți ai dreptului de proprietate publică a unităților administrativ-teritoriale sunt autoritățile administrației publice a satului, comunei, orașului, municipiului, raionului*”;
- art. 8¹ alin. (2) din Legea nr. 523/1999 cu privire la proprietatea publică a unităților administrativ-teritoriale, potrivit căruia: “*Bunurile transmise sau care urmau a fi transmise în contul cotelor-părți valorice din patrimoniul fostelor întreprinderi agricole (sediile administrative, de învățământ, sănătate, cultură, sport, de protecție și asistență socială, precum și de altă utilitate publică) devin proprietatea unității administrativ-teritoriale pe teritoriul căreia se află*”;
- art. 9 alin. (1) și alin. (2) lit. b) a Legii nr. 121/2007 privind administrarea și deținatizarea proprietății publice, potrivit cărora împuternicirile de proprietar al patrimoniului unității administrativ-teritoriale sunt exercitate de consiliul local, iar trecerea bunurilor proprietate a unității administrativ-teritoriale dintr-un domeniu al proprietății publice în altul sau în proprietatea statului este de competența administrației publice locale,
- art. 14 alin. (2) lit. b) a Legii nr. 436/2006 privind administrația publică locală, potrivit căruia „*consiliul local administrează bunurile domeniului public și ale celui privat ale satului (comunei), orașului (municipiului)*”;

- art. 4 alin. (1) lit. g) din Legea nr. 435/2006 privind descentralizarea administrativă, care prevede că „*administrarea bunurilor din domeniile public și privat locale sunt de competența autorităților publice locale de nivelul întâi*”.

Prin urmare, rețelele de gaze naturale din proprietatea terților pot fi declarate de utilitate publică de interes local prin decizia autorității publice locale, eventual prin decizia consiliilor raionale – în cazul rețelelor amplasate pe teritoriul mai multor localități. Potrivit art. 6 lit. b)–d) al Legii nr. 488/1999, utilitatea publică de interes local se declară după cum urmează:

- pentru interesul local al unității administrativ-teritoriale - de către consiliul APL;
- pentru interesul comun al mai multor raioane de către consiliile acestora, iar în caz de divergențe – de către Guvern;
- pentru lucrările de interes comun al mai multor orașe și/sau sate din teritoriul unui raion de către consiliile acestor orașe și/sau sate, iar în caz de divergențe – de către consiliul raional.

5.4. Emiterea actului privind declararea utilității publice a rețelelor de gaze naturale

5.4.1. Elaborarea și adoptarea legii privind declararea utilității publice de interes național a rețelelor de gaze naturale (Opțiunea 1)

Interesul public național în privința rețelelor de gaze naturale din proprietatea terților și a celor fără proprietar, urmează a fi declarat prin lege adoptată de către Parlament. Inițiativa privind declararea utilității publice a lucrărilor de construcție revine Ministerului Energiei, în calitate de autoritate administrativă publică centrală de specialitate în domeniul energetic, care urmează să asigure elaborarea și promovarea proiectului de lege respectiv în conformitate cu procedura stabilită de Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative (consultarea publică, avizarea, efectuarea expertizelor juridice, economice, anticorupție, etc).

Legea privind declararea utilității publice și a interesului național al rețelelor de gaze naturale din proprietatea terților și a celor fără proprietar, trebuie să instituie o procedură specială de expropriere, care să faciliteze implementarea acesteia în termen util, să identifice autoritățile responsabile de realizarea în numele statului a procedurii de expropriere (Ministerul Energiei prin intermediul Unității consolidate pentru implementarea și monitorizarea proiectelor în domeniul energiei), cu descrierea expresă a împuternicirilor și competențelor, să stabilească care sunt obiectele exproprierii, sursei financiare necesare despăgubirii persoanelor afectate, termenul de revendicare, procedura și termenul de contestare și de înregistrare a rețelelor preluate în proprietatea statului.

5.4.2. Emiterea deciziei APL privind declararea utilității publice și de interes local a rețelelor de gaze naturale (Opțiunea 2)

Utilitatea publică și interesul local în privința rețelelor de gaze naturale din proprietatea terților urmează a fi declarate prin decizia/deciziile consiliilor locale. Declararea interesului public local pentru rețelele de gaze naturale poate fi argumentară prin faptul că sunt parte a infrastructurii tehnico-edilitare a localității/lor respective, alimentează consumatorii din teritoriul respectiv, construcția gazoductelor respective a avut loc din contribuțiile locuitorilor unității administrativ-teritoriale respective.

Decizia privind declararea utilității publice de interes local a rețelelor de gaze naturale din proprietatea terților trebuie să identifice clar obiectele exproprierii, să desemneze persoanele responsabile de realizarea procedurii de expropriere, să stabilească sursa de finanțare pentru

acoperirea despăgubirilor persoanelor afectate, termenul de revendicare, procedura și termenul de contestare.

5.5. Procedura de expropriere pentru cauză de utilitate publică

Procedura de expropriere în cazul declarării *interesului public* în privința rețelelor de gaze naturale urmează a fi demarată:

- după adoptarea și intrarea în vigoare a legii privind declararea utilității publice *de interes național* a rețelelor de gaze naturale din proprietatea terților și a celor fără stăpân (*Opțiunea 1*), sau
- după emiterea deciziilor consiliilor locale privind declararea utilității publice *de interes local* a rețelelor de gaze naturale din proprietatea terților și a celor fără stăpân (*Opțiunea 2*).

În cazul *Opțiunii 1*, procedura de expropriere se va realiza în numele statului de către Guvernul Republicii Moldova, prin intermediul autorității administrației publice centrale de specialitate în domeniul energiei (Ministerul Energiei, eventual Unitatea consolidată pentru implementarea și monitorizarea proiectelor în domeniul energiei).

În cazul *Opțiunii 2*, procedura de expropriere se va realiza în numele APL de către persoanele împuternicite prin decizia consiliilor locale.

Etapetele procedurii de expropriere pentru cauză de utilitate publică sunt următoarele:

- 1) identificarea persoanelor afectate;
- 2) evaluarea prejudiciilor și estimarea cuantumului despăgubirilor;
- 3) emiterea hotărârii de Guvern cu titlu de *Act de expropriere*, care va servi drept temei pentru transferul dreptului de proprietate către statul RM (doar în cazul *Opțiunii 1*);
- 4) elaborarea și înaintarea propunerilor de expropriere;
- 5) încheierea acordurilor privind acceptarea ofertei de despăgubire;
- 6) efectuarea plăților de despăgubire;
- 7) încheierea acordurilor de cesiune a dreptului de proprietate către APL (pentru *Opțiunea 2*);
- 8) înregistrarea rețelelor de gaze naturale respective în proprietatea statului (*Opțiunea 1*) sau a APL (*Opțiunea 2*).

Spre deosebire de opțiunea declarării interesului public național, declararea interesului public local are loc prin decizia APL, nefiind posibilă instituirea unei proceduri legale speciale de expropriere (prin emiterea *Actului de expropriere*), care să faciliteze implementarea măsurilor respective în termen rezonabil.

1) Identificarea persoanelor afectate va fi posibilă ca urmare a derulării procedurii de inventariere pe baza rezultatelor înregistrate cu referire la titularii drepturilor de proprietate asupra rețelelor de gaze naturale. Procesul de identificare a titularilor de drepturi se va realiza prin coroborarea informațiilor din actele de inventariere, informațiilor deținute de autoritățile publice locale din raza teritorială în care sunt situate bunurile respective, precum și a informațiilor de la operatorii de sistem care administrează gazoductele transmise la deservire tehnică. În procesul identificării persoanelor afectate se va ține cont de documentele prevăzute de cadrul legal, în baza cărora pot fi confirmate drepturile de proprietate asupra rețelelor (acte juridice translativ de proprietate, certificate de moștenitor, procese verbale de recepție finală a rețelelor în care sunt indicate numele beneficiarilor, hotărâri judecătorești irevocabile, etc.).

Un aspect important de precizat este că, în cazul declarării utilității publice de interes național a rețelelor de gaze naturale din proprietatea terților (*Opțiunea 1*), sub incidența procedurii de

expropriere cad inclusiv Autoritățile Publice Locale, care au înregistrate la balanță proprietatea asupra unor rețele de gaze naturale. Totodată, autoritățile publice locale pot să cedeze prin decizia consiliului local drepturile patrimoniale asupra rețelelor de gaze naturale care se află la balanța acestora (din proprietatea privată) în proprietate publică a statului. Drept temei legal în acest sens fiind:

- art. 1 al Legii nr. 488/1999, care prevede posibilitatea transferului către stat a bunurilor proprietate publică ce aparțin unei unități administrativ-teritoriale sau, după caz, cedarea către stat a drepturilor patrimoniale pentru cauză de utilitate publică de interes național, în condițiile prevăzute de lege, după o dreaptă și prealabilă despăgubire;

- art. 8 alin. (3) al Legii nr. 523/1999, potrivit căruia „*transmiterea unui bun din proprietatea publică a unității administrativ-teritoriale în proprietatea publică a statului se face la propunerea Guvernului, prin hotărâre a consiliului local*”.

2) Evaluarea **prejudiciilor și estimarea cuantumului despăgubirilor** datorate persoanelor afectate urmează a fi realizată ținând cont de rezultatele procedurii de evaluare a rețelelor de gaze naturale în conformitate cu metodologia aprobată de Guvern în acest sens. Prevederile legii privind declararea utilității publice urmează să garanteze tuturor persoanelor afectate o compensare echitabilă și în termen util a prejudiciilor cauzate de expropriere, mărimea compensațiilor urmând a fi întemeiată și proporțională pagubelor produse.

3) **Transferul dreptului de proprietate.** Prevederile Legii nr. 488/1999 nu impun strict forma juridică a actului prin care se realizează transferul dreptului de proprietate de la expropriat la expropriator, fapt ce denotă un drept discreționar al expropriatorului. Relevante sunt prevederile art. 9 alin. (3) al Legii, din care rezultă acest drept discreționar: „*Propunerea de expropriere va conține notificarea adresată persoanelor fizice și juridice titulare de drepturi reale asupra obiectului exproprierii, oferta de despăgubire, modalitatea transferului de bunuri și de drepturi patrimoniale sau, după caz, modalitatea de cedare a drepturilor patrimoniale*”.

Prevederi similare sunt stabilite la art. 12 alin. (4) al Legii: „**Persoanele interesate pot conveni atât asupra modalității de transfer al proprietății, de cedare a dreptului patrimonial, cât și asupra cuantumului despăgubirii și formei ei, cu respectarea dispozițiilor legale privind condițiile de fond, de formă și de publicitate, fără a se declanșa procedura de expropriere prevăzută în capitolul IV. Acordul dintre părți în acest caz va fi autentificat notarial, cheltuielile aferente fiind suportate de expropriator**” (procedura prevăzută în capitolul IV se referă la procedura prin instanța de judecată).

Având în vedere faptul că prevederile Legii nr. 488/1999 sunt foarte generale și succinte în reglementarea procedurii de transmitere a drepturilor de proprietate de la expropriați către expropriator, nefiind stabilite expres actele juridice și/sau administrative, în temeiul cărora are loc transferul drepturilor de proprietate, termenele și momentul din care acestea încep să curgă, etc., ținând cont de precedentele anterioare, există două proceduri translative de proprietate:

- **în baza actelor juridice translative de drepturi**, încheiate între persoanele expropriate și autoritatea care acționează în calitate de expropriator din numele statului sau APL, opțiune care poate avea loc fără instituirea unei proceduri speciale de expropriere și fără derogări de la Legea nr. 488/1999, sau

- în cazul Opțiunii 1 privind declararea interesului public național – **în baza unei hotărâri de Guvern, emisă cu titlu de Act de expropriere**, care să ateste transferul dreptului de proprietate către stat (opțiune care necesită prevederi speciale instituite prin lege).

Încheierea **actelor juridice translative de drepturi** presupune încheierea unor acorduri/contracte privind cesiunea de către proprietarii de rețele a drepturilor de proprietate către stat sau, după caz,

către APL. Perfectarea actelor privind cesiunea drepturilor de proprietate asupra rețelelor de gaze naturale se va realiza în baza dosarelor întocmite în prealabil, care vor cuprinde toate informațiile necesare, documentele privind parametrii și caracteristicile rețelelor respective, rapoartele de evaluare a prețului, actelor care confirmă dreptul de proprietate asupra rețelelor, etc. Astfel, transferul dreptului de proprietate în acest caz, se va considera din momentul intrării în vigoare a actelor juridice translativ de proprietate, încheiate între persoanele expropriate și autoritatea care acționează din numele expropriatorului (statul RM sau APL, după caz).

În cazul în care la **Opțiunea 1** se optează pentru emiterea **actului de expropriere**, acesta urmează a fi prevăzut de legea privind declararea utilității publice prin reglementarea unei proceduri speciale de expropriere. Astfel, transferul dreptului de proprietate de la expropriați la expropriator va intra în vigoare din momentul încheierii actelor translativ de proprietate sau din momentul intrării în vigoare a actului de expropriere.

Reieșind din dreptul discreționar al statului, exercitat în cazurile precedente de declarare prin lege a utilității publice și interesului național în domeniul energiei și a serviciului public de alimentare cu apă, cadrul legal respectiv reglementa implicit o procedură specială de expropriere cu elemente derogatorii de la Legii nr. 488/1999, care, deși reprezintă o lege cadru a procedurii expropriere pentru cauză de utilitate publică, prezintă numeroase lacune, fiind parțial depășită în timp de realitățile și progresele juridice (nu este reglementată procedura cercetării prealabile în cazul în care obiect al exproprierii pentru cauză de utilitate publică sunt bunurile, dar nu lucrările; stabilirea expresă a momentului în care are loc transferul drepturilor de proprietate și a temeiului, termenele de revendicare în cazuri particulare, etc.). În acest sens, la aplicarea dreptului discreționar al statului în cazul procedurii de expropriere pentru cauză de interes național, este oportun a se ține cont de următoarele precedente legislative, care s-au dovedit a fi eficiente în implementare:

- 1) Anexa la Legea nr. 120/2022 „*Procedura specială de expropriere aplicabilă construcției liniei electrice aeriene (LEA) 400 kV de transport al energiei electrice Vulcănești–Chișinău și a stației Back-to-Back Vulcănești*”;
- 2) Anexa la Legea nr. 296/2022 „*Procedura specială de expropriere, aplicabilă lucrărilor de construcție a apeductului magistral Chișinău – Strășeni – Călărași în cadrul proiectului „Îmbunătățirea infrastructurii de apă în Moldova Centrală”*”;
- 3) Anexa la Legea nr. 105/2017 „*Procedura specială de expropriere aplicabilă construcției conductei de transport gaze naturale pe direcția Ungheni-Chișinău*”

4) Elaborarea și înaintarea propunerilor de expropriere. Ca urmare a identificării persoanelor afectate și evaluării prejudiciilor, autoritatea responsabilă de expropriere, care va acționa în calitate de expropriator din numele statului (sau, după caz, a APL), va elabora și înainta propunerile de expropriere, care vor conține notificarea adresată persoanelor afectate, oferta de despăgubire, modalitatea transferului drepturilor de proprietate asupra bunurilor respective sau, după caz, modalitatea de cedare a drepturilor de proprietate. Proprietarii rețelelor de gaze naturale care au recepționat propunerile de expropriere sunt în drept să-și dea consimțământul pentru o compensare imediată și echitabilă.

Astfel, în cazul în care persoana afectată își va exprima acordul cu propunerea de expropriere recepționată, autoritatea responsabilă va perfectă dosarele necesare pentru încheierea actelor translativ de dreptului de proprietate asupra rețelelor supuse exproprierii. În cazul în care persoana afectată nu va fi de acord cu propunerea de expropriere, aceasta poate fi contestată în termen de până

la 45 de zile din momentul recepționării propunerii de despăgubire, prin înaintarea unei întâmpinări către o comisie formată în acest scop.

În scopul asigurării dreptului persoanelor afectate de a formula obiecții sau de a contesta propunerile de expropriere, art. 10 al Legii nr. 488/1999 prevede instituirea Comisiei/Comisiilor pentru soluționarea întâmpinărilor, prin hotărâre de Guvern sau, după caz, prin deciziile consiliilor locale respective, în conformitate cu cerințele art. 11 al Legii nr. 488/1999. Potrivit procedurii prevăzute de Legea nr. 488/1999, Comisia pentru soluționarea întâmpinărilor urmează să examineze reclamațiile persoanelor afectate și, după caz, documentele justificative relevante, în termen de cel mult 30 de zile de la data înregistrării acestora. Decizia Comisiei privind revendicările formulate în întâmpinarea depusă urmează a fi adusă la cunoștința persoanei afectate în termen de maxim 5 zile din momentul emiterii. Deciziile Comisiei pot fi supuse contestării pe cale judecătorească.

5) Efectuarea plăților de despăgubire se va realiza în conformitate cu oferta de despăgubire și termenele prevăzute în propunerile de expropriere înaintată, după caz:

- prealabil încheierii actelor juridice translativ de drepturi între expropriați și autoritatea responsabilă, care acționează în calitate de expropriator, sau
- după intrarea în vigoare a Actului de expropriere (în cazul declarării interesului public național), care indică momentul transferului dreptului de proprietate conform unui mecanism de despăgubire ușor accesibil, transparent, care să permită monitorizarea permanentă a procesului de efectuare a plăților.

În cazul propunerilor de expropriere contestate, plata despăgubirilor către persoanele afectate se va efectua ca urmare a emiterii deciziei Comisiei pentru soluționarea întâmpinărilor sau, după caz, a hotărârii definitive a instanței de judecată.

6) Înregistrarea rețelelor de gaze naturale expropriate. După definitivarea procedurii de expropriere, Agenția Proprietății Publice (*Opțiunea 1*) sau, după caz, APL (*Opțiunea 2*) urmează să asigure perfectarea dosarelor necesare și înregistrarea rețelelor de gaze naturale expropriate în Registrul patrimoniului public și Registrul obiectelor de infrastructură tehnico-edilitară¹⁶, cu mențiunea proprietate publică a statului sau după caz, proprietate publică a APL. În Registrul patrimoniului public se va reflecta valoarea de bilanț a patrimoniului public, conform situației de la 1 ianuarie al anului de gestiune.

5.6. Avantajele și constrângerile pentru fiecare dintre opțiunile descrise

5.6.1. Opțiunea 1: Declararea gazoductelor de interes public național

Avantajele declarării interesului național al rețelelor de gaze naturale din proprietatea terților și a celor fără proprietar derivă din scopul și destinația acestora, fiind de utilitate publică, parte componentă a infrastructurii de gaze naturale care este indivizibilă la nivel național, din punct de vedere strategic, pentru dezvoltarea economiei și a securității energetice a statului.

Principalele avantaje pentru declararea interesului public național sunt:

- 1) asigurarea exproprierii pentru cauză de utilitate publică la nivel de act legislativ, care:
 - va permite instituirea unei proceduri speciale de expropriere (prin emiterea *Actului de expropriere*);

¹⁶ Hotărârea Guvernului nr. 133/2014 cu privire la crearea sistemului informațional automatizat „Registrul obiectelor de infrastructură tehnico-edilitară”

- va elimina lacunele legislative existente în Legea nr. 488/1999, referitoare la procedura cercetării prealabile în cazul declarării utilității publice a bunurilor; responsabilitățile autorităților implicate, procedura de selecție a membrilor comisiilor de soluționare termene de revendicare (în cazul persoanelor afectate care nu sunt în țară, succesorilor de drepturi etc.), fapt ce va facilita implementarea acesteia; limitarea obiectului contestației în instanța de judecată a propunerilor de expropriere doar în partea ce vizează oferta de despăgubire, astfel încât eventualele litigii cu persoanele afectate să aibă impact doar asupra cuantumului despăgubirilor datorate, fără a tergiversa transmiterea către stat a drepturilor de proprietate asupra rețelelor de gaze naturale respective;
 - nu se supune controlului judiciar, fapt ce va exclude eventualele tentative de blocare a procesului de declarare a utilității publice și/sau de expropriere prin aplicarea unor măsuri asiguratorii în cadrul eventualelor acțiuni judiciare.
- 2) realizarea procedurii de expropriere în mod centralizat, de către Guvern, prin intermediul Ministerului Energiei (UCIPE) și Agenția Proprietății Publice, care dispune de experiență și personal calificat în acest sens, astfel încât va fi asigurată respectarea drepturilor persoanelor afectate de expropriere, respectarea procedurii legale și a termenelor de implementare a măsurilor și cerințelor stabilite;
 - 3) asigurarea identificării tuturor persoanelor afectate prin instituirea, în cadrul legii privind declararea utilității publice de interes național a rețelelor de gaze naturale din proprietatea terților, a drepturilor autorităților responsabile de acces și prelucrare a datelor cu caracter personal ale persoanelor afectate, cu dreptul de a solicita informații din Registrul de stat al populației, precum și la informațiile relevante obiectului exproprierii de la orice instituție publică sau privată;
 - 4) asigurarea de către Guvern a surselor financiare necesare pentru achitarea despăgubirilor persoanelor afectate de expropriere;
 - 5) asigurarea unui proces eficient de examinare a contestațiilor și asigurarea unei reprezentări calificate a intereselor statului în cazurile unor eventuale litigii;
 - 6) identificarea și implementarea proximă a soluției optime pentru includerea în circuitul economic a rețelelor de gaze naturale, și
 - 7) asigurarea unei gestiuni eficiente a rețelelor de gaze naturale din proprietatea statului, sub supravegherea, monitorizarea și controlul autorităților publice centrale de specialitate (precum APP, Ministerul Energiei, ANRE și Curții de Conturi).

Printre **constrângerile și/sau provocările** pe care le-ar putea întâmpina autoritățile publice centrale în implementarea Opțiunii 1, ar fi:

- 1) în cazul declarării interesului public național al gazoductelor din proprietatea terților, sub incidența exproprierii cad inclusiv APL-urile, acestea urmând a fi despăgubite, fapt ce poate genera nemulțumirea unor Autorități Publice Locale în privința exproprierii și/sau evaluării gazoductelor expropriate;
- 2) diseminarea unor informații denaturate privind procedura de expropriere;
- 3) identificarea tuturor persoanelor care au contribuit la construcția gazoductelor în lipsa informațiilor complete și veridice cu privire la proprietarii anumitor segmente de rețele de

distribuție, precum și valoarea contribuțiilor și a cotelor-părți deținute în cazul rețelelor proprietate comună;

- 4) stabilirea cuantumului despăgubirii pentru persoanele fizice în lipsa unor documente confirmative a plăților efectuate.

5.6.2. Opțiunea 2: Declararea gazoductelor de interes public local

Avantajele pentru declararea interesului public local sunt în esență de natură socială, având în vedere factorul de percepție asupra procesului de expropriere în interesul comunității locale, care presupune:

- 1) un impact mai redus al informațiilor referitoare la expropriere în interesul comunității locale, eventual un grad de încredere sporită a localnicilor față de autoritățile locale;
- 2) comunicare și interacțiune mai facilă între persoanele afectate și autoritățile publice locale;
- 3) tendință de compromis în procesul acceptării propunerilor de expropriere.

În pofida avantajelor enunțate, constrângerile pentru declararea interesului public local vizează atât partea legislativă, cât și lipsa de resurse umane și financiare pentru realizarea în termen util a măsurilor ce le implică procedura de expropriere. Cele mai esențiale **constrângeri** care pot compromite procedura de expropriere sunt descrise în tabelul 1 din capitolul 5.2.

5.7. Recomandări

Analiza opțiunilor descrise mai sus, în special avantajele și constrângerile pe care le implică fiecare dintre acestea, denotă eficiența evidentă a Opțiunii 1, care prevede declararea utilității publice a interesului național pentru rețelele de gaze naturale din proprietatea terților și a celor fără stăpân. Pentru implementarea cu succes și în termen rezonabil a acțiunilor pe care le implică includerea în circuitul economic a rețelelor de gaze naturale fără stăpân și a celor din proprietatea terților, este oportună întreprinderea cel puțin a următoarelor măsuri:

- 1) derularea campaniilor de informare și consultări publice, precum și implicarea în procesul decizional a reprezentanților societății civile. Or, procedura de expropriere, în esență, reprezintă o intervenție în proprietatea privată, fapt ce va determina un impact social sporit. Prin urmare, pentru a nu admite distorsionarea informațiilor, manipulările de opinie și tentativele de obstrucționare a derulării procedurii, este absolut necesară derularea campaniilor de informare corectă a societății, cu mesaje care să prezinte în detaliu procedura de expropriere și avantajele acesteia pentru siguranța aprovizionării cu gaze, precum și dezvoltarea sustenabilă a infrastructurii de gaze naturale;
- 2) implementarea măsurilor aferente procedurii de expropriere de către UCIPE (Unitatea consolidată pentru implementarea și monitorizarea proiectelor în domeniul energiei), care dispune de expertiză și experiență în acest sens;
- 3) pentru identificarea tuturor persoanelor afectate și compensarea prejudiciilor cauzate de expropriere, autoritățile responsabile urmează să întreprindă toate măsurile necesare, prevăzute de cadrul legal. În acest scop, legea privind declararea utilității publice și de interes național a rețelelor de gaze naturale din proprietatea terților urmează să instituie o procedură specială de expropriere pentru cauză de utilitate publică (prin Act de expropriere), să investească autoritățile responsabile cu dreptul de acces și prelucrare a datelor cu caracter personal ale persoanelor afectate, cu dreptul de a solicita informații din Registrul de stat al populației și informații relevante obiectului exproprierii de la orice instituție publică sau privată; includerea unor prevederi speciale privind mecanismul de

selecție a membrilor Comisiei pentru soluționarea întâmpinărilor, pentru a conferi mai multă claritate în procesul de desemnare a membrilor comisiei și a exclude eventualele conflicte de interese; instituirea unui mecanism de despăgubire ușor accesibil, transparent, care să permită monitorizarea permanentă a procesului de efectuare a plăților.

- 4) atribuirea, în sarcina APL și a comisiilor de inventariere a gazoductelor, a colectării informațiilor privind persoanele afectate care au contribuit la construcția gazoductelor și formarea listelor la nivel local;
- 5) examinarea documentelor/informațiilor disponibile la APL și operatorii de sistem, pentru stabilirea contribuției locuitorilor la construcția gazoductelor și a cuantumului despăgubirii pentru persoanele fizice în baza documentelor ce confirmă dreptul de proprietate. În cazul în care lipsesc careva documente confirmative privind dreptul de proprietate, stabilirea contribuției pentru persoanele fizice poate fi efectuată în baza recomandărilor din p. 7 al capitolului 7.3. (certIFICATE confirmative a contribuției persoanelor la construcția rețelelor, emise de autoritățile publice locale);
- 6) Legea privind declararea utilității publice urmează să includă prevederi referitoare la rețelele de gaze naturale care fac parte din masa debitoare a persoanelor juridice în proces de insolabilitate și în privința cărora au fost dispuse anumite acțiuni procesuale, grevări, etc;
- 7) includerea, în Legea privind declararea utilității publice a rețelelor de gaze naturale, a unei mențiuni privind succesiunea drepturilor și obligațiilor prevăzute în contractele de deservire tehnică, încheiate cu persoanele expropriate. Menținerea în vigoare a contractelor privind transmiterea rețelelor de gaze naturale la deservire tehnică până la încheierea de către autoritățile responsabile de gestiunea patrimoniului public a unor alte contracte referitoare la utilizarea rețelelor respective.

6. INCLUDEREA ÎN CIRCUITUL ECONOMIC A REȚELELOR DE GAZE NATURALE EXPROPRIATE

Prezentul capitol analizează următoarele opțiuni privind includerea în circuitul economic a gazoductelor aflate în prezent la deservire tehnică:

- gestiunea economică directă;
- gestiunea delegată;
- locațiunea;
- concesiunea.

Pentru fiecare opțiune sunt descrise cerințele legale, etapele ce urmează a fi parcurse, avantajele și constrângerile fiecărei opțiuni. La final sunt prezentate recomandări privind opțiunea cea mai avantajoasă. Transmiterea rețelelor de gaze naturale în gestiune poate fi asigurată în mod similar cum este prevăzut în Legea nr. 303/2013 privind serviciul public de alimentare cu apă și de canalizare. Astfel, gestiunea rețelelor de gaze naturale ar putea fi asigurată prin gestiune directă sau gestiune delegată. Alegerea formei de gestiune urmează a fi prerogativa:

- *Agenției Proprietății Publice* - în cazul declarării utilității publice de interes național a rețelelor de gaze naturale din proprietatea terților, sau
- *Autorităților Publice Locale* - în cazul declarării utilității publice de interes local.

6.1. Gestiunea directă a rețelelor de gaze naturale

În cadrul gestiunii directe, autoritățile administrației publice își asumă nemijlocit toate sarcinile și responsabilitățile privind gestionarea, administrarea, exploatarea, funcționarea și finanțarea investițiilor în rețelele de gaze naturale respective. Gestiunea directă a rețelelor de gaze naturale poate fi realizată prin înființarea unor întreprinderi, organizate în subordinea APP sau, după caz, a consiliului local al unității administrativ-teritoriale, având patrimoniu propriu, gestiune economică proprie, autonomie financiară și funcțională. Întreprinderile respective urmează să desfășoare activitatea de prestare a serviciului de distribuție a gazelor naturale în baza licenței eliberate de Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică, în condițiile legii.

Constrângeri pentru gestiune directă

Gestiunea directă presupune licențierea mai multor operatori de sistem pe același teritoriu – fapt ce **contravine art. 13 alin. (1)** al Legii nr. 108/2016 cu privire la gazele naturale. Mai mult ca atât, această soluție nu este justificată din punct de vedere tarifar, cu un impact în detrimentul consumatorilor de gaze naturale din teritoriile respective. Prin urmare, gestiunea directă nu soluționează în esență problema și nu asigură o gestiune eficientă a infrastructurii de gaze naturale. Această formă de gestiune poate constitui o povară pentru APL, în cazul în care se va declara utilitatea publică locală a rețelelor de gaze naturale.

Principalele constrângeri în acest sens sunt:

- 1) Necesitatea elaborării studiilor de oportunitate de către fiecare consiliu al APL, fapt care nu este justificat din punct de vedere financiar și administrativ;
- 2) deficitul surselor bugetare de care dispun autoritățile locale pentru asigurarea unor investiții eficiente în rețelele de gaze naturale, după cum prevede Legea nr. 108/2016 cu privire la gazele naturale;
- 3) impactul tarifar – înființarea unor întreprinderi de distribuție a gazelor naturale de către fiecare autoritate publică locală sau a unor întreprinderi regionale, care să asigure activitatea licențiată de distribuție a gazelor naturale doar în limitele unei localități sau doar a câteva localități, va conduce la majorarea excesivă a cheltuielilor administrative. Acest fapt se va răsfrânge negativ asupra cheltuielilor tarifare și va fi în detrimentul intereselor consumatorilor de gaze naturale;
- 4) lipsa personalului calificat care să asigure o activitate bazată pe principiul cheltuieli minime și eficiență maximă, precum și personal specializat în domeniul respectiv, care să asigure respectarea cerințelor stabilite în actele normative privind securitatea industrială, ținând cont de faptul că rețelele de gaze naturale prezintă o sursă de pericol sporit. În conformitate cu art. 14 al Legii nr. 108/2016 cu privire la gazele naturale, una dintre condițiile obligatorii pentru obținerea licenței pentru desfășurarea activității de distribuție a gazelor naturale prevede că întreprinderile trebuie să dispună de personal calificat în acest domeniu și să prezinte documente confirmative în acest sens.

6.2. Gestiunea delegată a rețelelor de gaze naturale

Gestiunea delegată presupune că autoritățile administrației publice (APP sau APL, după caz) urmează să transmită rețelele de gaze naturale întreprinderilor de gaze naturale în bază de contract, denumit contract de delegare a gestiunii, pentru administrare și exploatare. În cazul în care rețelele de gaze naturale sunt declarate de utilitate publică de interes național, contractele de delegare a gestiunii se

aprobă prin decizia Agenției Proprietății Publice, iar în cazul declarării utilității publice de interes local, decizia privind atribuirea contractelor de gestiune delegată urmează a fi adoptată de către autoritățile deliberative ale unităților administrativ-teritoriale și se semnează de către autoritățile executive ale acestora.

Contractul de delegare a gestiunii urmează să cuprindă clauze privind drepturile și obligațiile părților contractante, durata contractului, inventarul rețelelor și instalațiilor aferente care se transmit în gestiune, sarcinile și responsabilitățile părților cu privire la programul de investiții și la condițiile de finanțare a acestora, precum și condițiile de restituire sau repartiție, după caz, a bunurilor, inclusiv a investițiilor realizate până la încetarea contractului, răspunderea contractuală, condițiile de rezoluțiune a contractului.

De asemenea, urmează a fi stabilită o plată pentru utilizarea către operatorii de sistem a rețelelor de gaze naturale respective, cu titlu de *redevență*, în favoarea autorității publice. Nivelul redevenței urmează a fi stabilit în contractele de delegare a gestiunii în mărimea amortizării bunurilor, care este recunoscută din punct de vedere tarifar conform cadrului normativ de reglementare. Deși redevența constituie un impact tarifar, acesta se utilizează doar pentru finanțarea reparațiilor, lucrărilor de reabilitare, modernizare și/sau dezvoltare/extindere, fapt ce generează beneficii atât pentru proprietarul acesteia prin extinderea valorii patrimoniului transmis în gestiune, cât și pentru consumatorii finali prin asigurarea accesului la rețele și la servicii de calitate. Instituirea redevenței pentru utilizarea rețelelor va genera obținerea de către proprietar a resurselor financiare pentru reparația capitală a acestora, care sunt vitale pentru asigurarea funcționării în condiții de siguranță și fiabilitate a acestor obiective de infrastructură.

În cazul gestiunii delegate, autoritățile administrației publice au obligația de a controla și de a supraveghea modul în care se realizează gestiunea rețelelor de gaze naturale, respectarea și îndeplinirea obligațiilor contractuale asumate de operatori, menținerea în funcțiune, dezvoltarea și modernizarea infrastructurii.

6.3. Concesionarea rețelelor de gaze naturale

În esență, contractul de concesiune reprezintă o formă de administrare și exploatare a bunurilor aflate în **proprietatea publică de domeniul public al statului**, beneficiile obținute în rezultatul exploatării revenind statului.

Potrivit art. 2 din Legea nr. 121/2007 privind administrarea și deetatizarea proprietății publice, *concesiunea* reprezintă un contract prin care statul cesionează (transmite) unui investitor (persoană fizică sau juridică, inclusiv străină), în schimbul unei redevențe, dreptul de a desfășura activitate de prospectare, explorare, valorificare sau restabilire a resurselor naturale pe teritoriul Republicii Moldova, de a presta servicii publice, de a exploata bunuri proprietate de stat/municipală care, conform legislației, sunt scoase integral sau parțial din circuitul civil, precum și dreptul de a desfășura anumite genuri de activitate, inclusiv cele care constituie monopol al statului, investitorul preluând gestiunea obiectului concesiunii, riscul prezumtiv și răspunderea patrimonială.

Încheierea contractului de concesiune este precedată de un șir de activități premergătoare. Potrivit art. 12 alin. (1) din Legea nr. 121/2018 cu privire la concesiunile de lucrări și concesiunile de servicii, elaborarea propunerilor de concesiune include întocmirea listelor lucrărilor și serviciilor propuse pentru concesiune, efectuarea studiului de fezabilitate și studiului de oportunitate, precum și stabilirea condițiilor concesiunii.

La încetarea concesiunii, îmbunătățirile aduse obiectului concesiunii de către concesionar constituie proprietate publică a statului sau, după caz, a unității administrativ-teritoriale. La expirarea contractului de concesiune ori în cazul rezilierii acestuia, obiectul concesiunii, bunurile accesorii lucrărilor și serviciilor ce fac obiectul concesiunii și îmbunătățirile aduse acestora se transmit în proprietatea statului sau, după caz, a unității administrativ-teritoriale (art. 8 din Legea nr. 121/2018). Un avantaj al contractelor de concesiune este că, concesionarul are obligația de a îmbunătăți și crește valoarea bunului primit în folosință și exploatare.

6.4. Locațiunea rețelelor de gaze naturale

Contractele de locațiune se încheie potrivit regulilor generale în materia contractelor reglementate de prevederile art. 1251 – 1287 ale Codului Civil. Spre deosebire de contractul de concesiune, în care concesionarul are obligația de a îmbunătăți și crește valoarea bunului primit, în cazul contractelor de locațiune, locatarul este obligat să asigure integritatea bunului, să-l întrețină și să-l restituie în starea pe care o avea la momentul primirii. La încetarea contractului de locațiune, proprietarul își primește bunul în starea în care l-a transmis, fiind obligat să plătească locatorului pentru toate îmbunătățirile aduse, să compenseze și cheltuielile legate de efectuarea reparațiilor capitale.

Prin urmare, în cazul în care se optează pentru transmiterea în locațiune a rețelelor de gaze naturale proprietate de stat sau după caz, a APL, urmează a se institui unele reglementări speciale care să guverneze contractele respective de locațiune, precum aprobarea unor clauze contractuale obligatorii, fie clauze standard, care să stabilească inclusiv mecanismul de determinare a cuantumului chiriei.

Un dezavantaj al contractelor respective este că, în privința activelor transmise în locațiune, metodologiile tarifare în vigoare nu prevăd recunoașterea și acceptarea cheltuielilor privind amortizarea și rentabilitatea. Deși cuantumul chiriei este recuperabil prin tarif și poate include amortizarea/rentabilitatea, operatorul de sistem nu are obligația de a reinvesti cuantumul chiriei în dezvoltarea rețelelor. Prin urmare, valoarea chiriei recunoscută în scopuri tarifare nu se va cuantifica în careva beneficii pentru consumatorii de gaze naturale, spre deosebire de redevența aferentă contractelor de gestiune delegată.

6.5. Recomandări

În contextul opțiunilor descrise mai sus, soluția optimă pentru includerea în circuitul economic a rețelelor de gaze naturale din proprietatea terților și a celor fără proprietar este **declararea acestora de interes public național**, exproprierea în interesul statului (reprezentat de APP), cu transmiterea acestora de către APP în gestiune delegată operatorilor de sistem care desfășoară activitate autorizată în limitele teritoriilor respective.

Pentru implementarea cu succes și în termen rezonabil a acțiunilor pe care le implică includerea în circuitul economic a rețelelor de gaze naturale din proprietatea terților și a celor fără stăpân, urmează a fi luate în considerare următoarele aspecte:

- 1) Activitățile specifice serviciului de distribuție a gazelor naturale, indiferent de forma de gestiune aleasă, se realizează în baza Legii nr. 108/2016 cu privire la gazele naturale și a actelor normative de reglementare, elaborate și aprobate de către ANRE. Prin urmare, clauzele contractelor de transmitere în gestiune/concesiune către operatorii de sistem urmează să fie ghidate de prevederile legale în vigoare;
- 2) Atribuirea contractelor de delegare a gestiunii rețelelor de gaze naturale urmează a fi realizată **prin procedură de negociere directă**, deoarece, din raționamente tehnice, legislative și

economice, un singur operator de sistem dispune de drepturi exclusive de a presta serviciile de distribuție a gazelor naturale pe teritoriul respectiv și nu există o alternativă sau un substitut rezonabil, iar absența concurenței nu este rezultatul unei restrângeri artificiale (similar reglementărilor privind negocierile fără publicare în domeniul achizițiilor în sectoarele energiei, apei, transporturilor și serviciilor poștale conform Legii 74/2020). Pentru a exclude riscurile unor eventuale negocieri defectuoase, în detrimentul intereselor statului (sau APL), procedura de transmitere în gestiune delegată a rețelelor de gaze naturale din proprietatea statului (sau APL) este oportun a fi reglementată printr-un regulament aprobat prin hotărâre de Guvern.

Organizarea unei proceduri de licitație în cazul transmiterii rețelelor de gaze naturale nu este judicioasă din următoarele considerente:

- cea mai eficientă administrare și exploatare a acestora va fi asigurată de către întreprinderea de gaze naturale care desfășoară activitatea licențiată de distribuție a gazelor naturale în teritoriul respectiv;
- în limitele teritoriului autorizat prin licența pentru distribuția gazelor naturale își desfășoară activitatea un singur operator al sistemului de distribuție, care beneficiază de drept exclusiv în acest sens, potrivit art. 13 alin. (1) al Legii nr. 108/2016 cu privire la gazele naturale.

7. ANALIZA CADRULUI NORMATIV ÎN DOMENIU. SOLUȚII JURIDICE PENTRU PROVOCĂRILE IDENTIFICATE

7.1. Cadrul legal aplicabil Conceptului

1) Legislația specială:

- Legea nr. 174/2017 cu privire la energetică;
- Legea nr. 108/2016 cu privire la gazele naturale;
- Legea nr. 151/2022 privind funcționarea în condiții de siguranță a obiectivelor industriale și a instalațiilor tehnice potențial periculoase;
- Regulamentul privind dezvoltarea rețelelor de distribuție a gazelor naturale, aprobat prin Hotărârea ANRE nr. 138/2018;
- Regulamentul privind planificarea, aprobarea și efectuarea investițiilor, aprobat prin Hotărârea ANRE nr.283/2016;
- Regulamentul cu privire la calitatea serviciilor de transport și de distribuție a gazelor naturale, aprobat prin Hotărârea ANRE nr. 422/2019;
- Regulamentul privind modul de transmitere a rețelelor de gaze întreprinderilor de gaze ale Societății pe Acțiuni „Moldovagaz” la deservire tehnică, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 683/2004;
- Metodologiei cu privire la evaluarea rețelelor de gaze naturale, proprietate publică, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 828/2013;
- Hotărârea cu privire la inventarierea și reevaluarea rețelelor de gaze, proprietate publică nr. 597/2008;
- Regulamentul privind inventarierea, aprobat prin Ordinul Ministerului Finanțelor nr. 60/2012.

2) Legislația conexă:

- Codul Civil al Republicii Moldova nr. 1107/2002;

- Codul administrativ al Republicii Moldova nr. 116/2018;
- Legea nr. 29/2018 privind delimitarea proprietății publice;
- Legii nr. 436/2006 privind administrația publică locală;
- Legea nr. 121/2007 privind administrarea și dezetativizarea proprietății publice;
- Lege nr. 523/1999 cu privire la proprietatea publică a unităților administrativ-teritoriale;
- Legea nr. 488/1999 exproprierii pentru cauză de utilitate publică;
- Legea nr. 989/2002 cu privire la activitatea de evaluare;
- Regulamentul privind modul de cercetare prealabilă pentru declararea utilității publice a obiectului exproprierii, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 660/2006;
- Hotărârea Guvernului nr. 118/2023 cu privire la organizarea și funcționarea Ministerului Energiei;
- Hotărârea Guvernului nr. 1276/2000 cu privire la crearea Unității consolidate pentru implementarea și monitorizarea proiectelor în domeniul energeticii.

7.2. Lacunele de reglementare identificate

În scopul soluționării provocărilor identificate pe parcursul elaborării Conceptului și excluderii lacunelor de reglementare, care pot prezenta un potențial risc în implementarea Conceptului sau tergiversarea realizării acțiunilor prevăzute, se propune realizarea unor intervenții în cadrul normativ legal în vigoare, care să faciliteze realizarea obiectivului gestionării eficiente a rețelelor de gaze naturale din proprietatea terților și fără proprietar. Principalele provocări identificate în procesul elaborării Conceptului, care ar putea compromite includerea în circuitul economic a gazoductelor respective, sunt rezumate în cele ce urmează:

- 1) lipsa informațiilor privind costurile și contribuțiile persoanelor fizice la construcția rețelelor de gaze naturale în localități;
- 2) lipsa documentelor confirmative ale drepturilor de proprietate, fie delimitarea și stabilirea cotelor-părți ale drepturilor de proprietate asupra rețelelor deținute cu titlu de proprietate comună;
- 3) refuzul de acordare a informațiilor de către deținătorii de date pe motiv de protecție a datelor cu caracter personal sau tergiversarea oferirii accesului la informațiile necesare procesului de inventariere/evaluare/despăgubire pentru cauză de utilitate publică;
- 4) lipsa reglementărilor privind inventarierea și evaluarea rețelelor fără proprietar sau din proprietate privată;
- 5) lipsa unor mecanisme legale de protejare a intereselor legitime ale persoanelor care nu dețin documente confirmative ale drepturilor de proprietate;
- 6) lipsa unor garanții legale pentru persoanele vulnerabile;
- 7) necesitatea atenuării impactului negativ social și economic în procesul de expropriere;
- 8) lipsa unor reglementări legale care să prevină extinderea gazoductelor de către terți.

7.3. Intervenții legislative pentru implementarea Conceptului și soluționarea provocărilor

În contextul măsurilor prevăzute în Concept, se propune operarea unor ajustări ale cadrului normativ existent, dar și aprobarea unor reglementări noi, care să modernizeze și să faciliteze procesele de gestiune a rețelelor de gaze naturale, inclusiv prin implementarea tehnologiilor informaționale și digitalizarea proceselor expuse în continuare.

1) Realizarea procedurilor de inventariere, evaluare și declarare a utilității publice a rețelelor de gaze naturale prin intermediul unei unități de implementare, care va asigura executarea acțiunilor ce se impun, într-o manieră organizată și eficientă

Ministerul Energiei este autoritatea administrației publice centrale responsabilă de domeniul energetic al Republicii Moldova, iar în contextul Conceptului, acestuia îi revine rolul de a asigura implementarea recomandărilor într-o manieră eficientă, concordantă cu sarcinile stabilite la art. 4 al Hotărârii Parlamentului nr. 39/2023. În conformitate cu Anexa nr. 5 la Hotărârea Guvernului nr. 118/2023 cu privire la organizarea și funcționarea Ministerului Energiei, Ministerul are calitatea de fondator al Instituției Publice Unitatea Consolidată pentru Implementarea și Monitorizarea Proiectelor în Domeniul Energeticii.

Având în vedere că instituția respectivă dispune de experiență vastă în implementarea proiectelor de infrastructură energetică, cu efectuarea unor misiuni similare la nivel național, precum și dispune de personal calificat care să ofere expertiza necesară pentru realizarea cu succes a obiectivului propus, este oportună acordarea în competența instituției publice respective a atribuțiilor de implementare a măsurilor prevăzute de Concept. În acest scop, se impune **modificarea Hotărârii Guvernului nr. 1276/2000 cu privire la crearea Unității consolidate pentru implementarea și monitorizarea proiectelor în domeniul energeticii**, pentru:

- 1) actualizarea prevederilor acesteia la cerințele de reglementare în vigoare;
- 2) extinderea competenței instituției respective, necesare pentru a fi desemnată în calitate de unitate de implementare în procesele de inventariere, evaluare și declarare a utilității publice a rețelelor de gaze naturale din proprietatea terților și fără stăpân.

Printre competențele necesare a fi atribuite instituției respective, în calitate de unitate de implementare în contextul prezentului Concept, sunt următoarele:

- selectarea specialiștilor calificați, instituirea comisiilor de inventariere și a comisiei centrale;
- organizarea și supravegherea activităților în procesele de inventariere și evaluare a rețelelor de gaze naturale pentru a asigura că acțiunile întreprinse sunt în concordanță cu sarcinile și termenele stabilite;
- asigurarea managementului financiar, verificarea corectitudinii utilizării resurselor alocate, informarea Ministerului Energiei, Ministerul Finanțelor, eventual a donatorilor, în caz de utilizare necorespunzătoare a acestora;
- raportarea semestrială către Ministerul Energiei și Ministerul Finanțelor a progreselor înregistrate;
- coordonarea rapoartelor de inventariere prin intermediul comisiei centrale;
- asigurarea elaborării documentației necesare;
- asigurarea evidenței și păstrării documentelor;
- acordarea consultanței și asistenței de specialitate pe durata realizării proceselor respective;
- executarea altor sarcini, care nu au fost specificate mai sus, dar care sunt de strictă necesitate și esențiale pentru asigurarea implementării proceselor de inventariere și evaluare a rețelelor de gaze naturale din proprietatea terților și fără proprietar.

3) Actualizarea cadrului normativ de reglementare a procedurii de inventariere

Pentru realizarea inventarierii exhaustive a rețelelor de gaze naturale din proprietatea terților și fără proprietar, urmează a fi ajustată procedura de inventariere prevăzută de cadrul normativ în vigoare, cu stabilirea termenelor și responsabilităților autorităților publice implicate în procesul respectiv. În acest scop, se impune:

- elaborarea regulamentului privind inventarierea, care urmează a fi aprobat prin hotărâre de Guvern;
- abrogarea Hotărârii Guvernului nr. 597/2008 cu privire la inventarierea și reevaluarea rețelelor de gaze, proprietate publică.

În conformitate cu art. 16 al Legii contabilității și raportării financiare nr. 287/2017, responsabilitatea reglementării proceduri de inventariere aparține Ministerului Finanțelor, iar ca excepție acestea pot fi elaborate de alte organe centrale de specialitate, însă în coordonare cu Ministerul Finanțelor:

„(1) Entitatea este obligată să efectueze inventarierea generală a activelor, capitalului propriu și datoriilor în modul stabilit de Regulamentul privind inventarierea, elaborat și aprobat de către Ministerul Finanțelor.

(2) Regulile specifice de efectuare a inventarierii în anumite ramuri, domenii/sectoare de activitate se elaborează de organele centrale de specialitate, acestea coordonându-se cu Ministerul Finanțelor”.

Reieșind din prevederile pct. 4 lit. c) al Hotărârii Parlamentului nr. 39/2023, Ministerul Energiei în comun cu Agenția Proprietății Publice urmează să realizeze inventarierea rețelelor de transport și de distribuție a gazelor naturale proprietate publică (inclusiv proprietate a autorităților administrației publice locale) și a celor fără proprietar. Prin urmare, este judiciosă elaborarea regulamentului de inventariere a rețelelor de gaze naturale de către Ministerul Energiei, în coordonare cu Agenția Proprietății Publice. Un proiect al regulamentului privind inventarierea rețelelor de gaze naturale din proprietatea terților și fără proprietar este propus în Anexa nr. 2 la Concept. Totodată, în Anexa nr. 3 la Concept este prezentat un model al proiectului hotărârii de Guvern privind inventarierea și evaluarea rețelelor de gaze naturale din proprietatea terților, prin care urmează să fie aprobat regulamentul și care urmează să substituie actuala *Hotărâre a Guvernului nr. 597/2008 cu privire la inventarierea și reevaluarea rețelelor de gaze, proprietate publică*.

4) Asigurarea dreptului de acces la informații și la datele cu caracter personal

Includerea obligației deținătorilor de informații să furnizeze la solicitarea autorității responsabile de implementarea măsurilor, a tuturor informațiilor solicitate și a celor aferente obiectului solicitării. Totodată, pentru a elimina tergiversarea acordării informațiilor, este oportun de stabilit termene exacte privind soluționarea interpelărilor echipelor de inventariere, evaluare și de expropriere.

5) Elaborarea și menținerea hărților digitale ale rețelelor de gaze naturale

După cum a fost menționat în capitolul dedicat inventarierii rețelelor de gaze naturale, este necesară elaborarea unui mecanism de integrare a acestui instrument digital în cadrul normativ de reglementare aplicabil sectorului gaze naturale, prin identificarea și stabilirea dezvoltatorului, a deținătorului și a utilizatorilor acestui instrument, instituirea unor obligații în sarcina operatorilor de sistem de a actualiza în permanență harta respectivă cu date privind extinderea rețelelor de gaze naturale. După identificarea soluției de principiu, reglementări similare pot fi extinse și asupra altor rețele edilitare, fapt ce ar spori semnificativ calitatea, precizia și siguranța elaborării documentației de urbanism la nivel național și local.

În acest scop, este necesară ajustarea următoarelor acte normative:

- se propune modificarea *Legii nr. 108/2016 cu privire la gazele naturale* prin includerea obligativității operatorilor de sistem de a elabora și menține harta digitală a rețelelor de gaze naturale pe care le exploatează. În acest mod, costurile justificate de investiții pentru crearea hărților digitale

vor fi examinate de către Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică și incluse în planurile de investiții, la solicitarea operatorilor sistemelor de transport și de distribuție al gazelor naturale. Astfel se impun următoarele modificări ce urmează a fi operate la cadrul legal pentru implementarea hărților digitale:

- a) noțiunile prevăzute la art. 2 al Legii nr. 108/2016 cu privire la gazele naturale urmează a fi completate cu următoarele noțiuni:
 - *harta digitală a infrastructurii operate* - hartă digitală a tuturor elementelor infrastructurii subterane și supraterane administrate de operatorii sistemelor de transport și de distribuție, creată și gestionată în sistemul național de coordonate MOLDREF99 și stocate în formatul sistemului informațional geografic (GIS) și/sau în baza de date spațială;
 - *harta digitală generalizată a infrastructurii operate* - hartă digitală a elementelor de bază infrastructurii subterane și supraterane administrate de operatorii sistemelor de transport și de distribuție, creată și gestionată în sistemul național de coordonate MOLDREF99 și stocată în formatul sistemului informațional geografic (GIS) pentru asigurarea procesului de interacțiune între participanții procesului de proiectare, construcție și gestionare a patrimoniului public;
 - *participant la procesul de proiectare, construcție și gestionare a patrimoniului public* - proiectant certificat, inginer topograf/geodez certificat, inginer cadastral certificat, arhitect certificat, colaboratorii APL, APC și altor operatori/furnizori responsabili de interacțiunea eficientă din domeniul.
- b) art. 15 al Legii nr. 108/2016 urmează a fi completat cu un nou alineat, după cum urmează:
„(5¹) operatorii de sistem sunt obligați să dețină harta digitală a infrastructurii operate, să o actualizeze în permanență, în corespundere cu extinderea infrastructurii respective sau cu alte modificări survenite și să transmită anual Fondului Național de Date Geospațiale harta digitală generalizată a infrastructurii operate, actualizată. Operatorii de sistem vor asigura accesul la harta digitală generalizată a infrastructurii operate, prin servicii de rețea, conform standardelor infrastructurii naționale de date spațiale pentru participanții procesului de proiectare, construcție și gestionare a patrimoniului public. Cerințele minime obligatorii față de harta digitală a infrastructurii operate, structura informațiilor și accesul la harta digitală generalizată a infrastructurii operate sunt reglementate printr-un regulament aprobat de Guvern.”

➤ ***NCM A.06.02-2014 ”Executarea lucrărilor topo-geodezice în construcții”***

- a) La Capitolul 3 „Termeni și definiții” urmează a fi ajustați în corespundere cu Legea nr. 778/2001 cu privire la geodezie, cartografie și geoinformatică, termenul „ridicare de execuție” urmează a fi substituit cu termenul „ridicare topografică de execuție”, iar termenul „planul ridicării de execuție” cu „planul topografic de execuție”;
- b) La Capitol 9. „Verificarea ridicărilor de execuție a rețelelor subterane” de exclus din tot textul cuvântul ”subterane”;
- c) Pct. 9.17 urmează a fi expus în redacție nouă, cu următorul conținut: „Planul topografic de execuție urmează să fie înregistrat conform Legii nr. 778/2001 cu privire la geodezie, cartografie și geoinformatică, în Registrul de stat al lucrărilor topografo-geodezice”
- d) Pct. 9.18 urmează a fi exclus, având în vedere că a fost exclusă procedura de înregistrare a lucrărilor topografice de către autoritatea publică locală descrisă la pct. 9.17 și 9.18, prin abrogarea în anul 2014 a documentului normativ-tehnic care o impunea (PCH-32-85 “Положение об Инженерной Геолого-Геодезической Службе И Инструкция

Инженерной Геолого-Геодезической Службы Районных Архитекторов И Главных Архитекторов Городов При Исполкомах Советов Народных Депутатов Молдавской ССР” утвержден Государственным комитетом Молдавской ССР по делам строительства (Госстрой МССР).

➤ Referitor la **administrarea și utilizarea hărții digitale**, reglementările cadrului normativ trebuie să definească următoarele aspecte:

- entitatea care va deține drepturile de proprietate a hărții digitale;
- desemnarea entității responsabile de gestionarea hărții digitale;
- identificarea surselor de finanțare pentru elaborarea hărții digitale și actualizarea permanentă a acesteia odată cu extinderea rețelelor de gaze;
- drepturile de acces privind:
 - introducerea informației primare și a documentelor scanate;
 - verificarea și validarea informației introduse de titularii de licență;
 - modificarea și actualizarea datelor ca urmare a executării planurilor investiționale de extindere a rețelelor de către titularii de licențe;
 - vizualizarea hărții digitale de către autoritățile APL, autoritățile de supraveghere - AST și ANRE, proiectanți, ingineri, comunitatea profesională și alți subiecți interesați.

În acest scop, cu titlu de recomandare, Conceptul propune un proiect de Instrucțiune privind elaborarea și funcționarea hărților digitale pentru infrastructura de gaze naturale (Anexa nr. 4), care cuprinde:

- cerințe privind harta digitală a infrastructurii;
- cerințe de topologie a datelor hărții digitale;
- precizia datelor hărții digitale;
- crearea și actualizarea hărții digitale a infrastructurii;
- harta digitală generalizată a infrastructurii;
- asigurarea accesului la harta digitală generalizată a infrastructurii.

De asemenea, este oportună elaborarea standardului de ramură pentru sistemul informațional automatizat a operatorului de gaze.

6) Evaluarea rețelelor prin metoda veniturilor

Evaluarea rețelelor urmează a fi realizată în conformitate cu Metodologia cu privire la evaluarea rețelelor de gaze naturale, proprietate publică, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 828/2013. Pentru implementarea viziunii conceptuale, se impune modificarea Metodologiei cu privire la evaluarea rețelelor de gaze naturale, proprietate publică, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 828/2013, pentru:

- a extinde aplicarea actului normativ asupra rețelelor de gaze naturale proprietate privată construite din contribuțiile persoanelor fizice și juridice, care nu reprezintă întreprinderi de gaze naturale, precum și a celor fără proprietar;
- evaluarea gazoductelor prin metoda veniturilor, drept opțiune pentru cazurile în care metoda costului de înlocuire denaturează esențial valoarea de piață a activului respectiv.

Totodată, actul normativ respectiv urmează a fi modificat și adaptat la realitățile economico-sociale actuale, fiind propus în acest scop un proiect de modificare (Anexa nr. 5). Drept urmare a modificărilor, Metodologia va fi aplicabilă procedurii de evaluare a rețelelor din proprietatea terților

și fără proprietar, și va cuprinde 3 metode alternative de evaluare: prin metoda costurilor, metoda analizei comparative a vânzărilor și metoda veniturilor.

7) Stabilirea unui mecanism legal de protejare a intereselor legitime ale persoanelor care nu dețin confirmative ale drepturilor de proprietate

Toți proprietarii (formali și informali), fie cu sau fără drepturi de proprietate pe deplin recunoscute/confirmate documentar, trebuie să fie considerați eligibili pentru despăgubiri și consultare exhaustivă privind exercitarea drepturilor în calitate de persoane afectate. Conform cadrului legal în vigoare, pot fi considerați proprietari de rețele persoanele care vor reuși să prezinte unul dintre următoarele documente:

- a) titluri de proprietate;
- b) acte juridice: contracte de vânzare-cumpărare, acte de donație, alte contracte translativ de proprietate (contracte de îngrijirea viageră, contracte de schimb);
- c) certificate de moștenire;
- d) hotărâri judecătorești.

➤ *Instituirea unui termen rezonabil de revendicare*

Cadrul legal în vigoare nu prevede mecanisme de despăgubire pentru persoanele care nu dețin drepturi formale asupra rețelelor, decât prin instituția uzucapiunii constatate prin hotărâre judecătorească. Însă, în cazul rețelelor de gaze naturale mecanismul uzucapiunii nu operează în favoarea potențialilor proprietari de rețele în lipsa unor careva documente confirmative, deoarece rețelele de gaze naturale au fost și sunt exploatate de către întreprinderile de gaze naturale care desfășoară activitățile licențiate de distribuție și transport al gazelor naturale. Având în vedere că despăgubirea se acordă numai celor care își demonstrează drepturile de proprietate asupra rețelelor de gaze naturale sau celor care își pot arăta relația cu proprietarii înregistrați (adică moștenitorii), în privința rețelelor respective, **urmează a fi instituit un termen rezonabil de revendicare, nu mai mic de 3 ani**, ținându-se cont de necesitatea utilizării tuturor pârgurilor legale de confirmare a proprietății de către persoanele afectate.

Astfel, în cazul persoanelor afectate care nu-și pot dovedi dreptul de proprietate conform legii, compensațiile datorate urmează a fi alocate într-un cont escrow, pe un termen de 3 ani, astfel încât persoanele afectate să-și poată accesa compensația imediat ce și-au restabilit sau perfectat actele confirmative ale dreptului de proprietate în urma procedurii legale. În conformitate cu art. 391 alin. (1) al Codului civil: „*Termenul general în interiorul căruia persoana poate să-și apere, pe calea intentării unei acțiuni în instanță de judecată, dreptul încălcat este de 3 ani*”.

➤ *Stabilirea listei documentelor pasibile de confirmare a dreptului de proprietate*

Totodată, ținând cont de realitățile în care au fost construite majoritatea rețelelor de gaze naturale în multe localități din Republica Moldova, din contribuțiile localnicilor, fără să fie perfectate actele juridice care să ateste dreptul de proprietate al acestora asupra rețelelor, pentru a nu prejudicia interesele deținătorilor de drepturi informale, cadrul normativ urmează să instituie unele derogări care să permită confirmarea dreptului de proprietate în temeiul unor documente care să demonstreze indirect drepturile deținute. În acest scop, legea privind declararea utilității publice urmează a stabili lista documentelor pasibile de confirmare a dreptului de proprietate, precum:

- documente care atestă nominal contribuția la construcția rețelei de gaze naturale (certificate confirmative de la autoritățile publice locale, înscrisuri de la întreprinderile care au executat construcția rețelelor);

- proiectul de execuție în care este indicat beneficiarul ș.a.

➤ *Instituirea posibilității de reconstituire a statutului de proprietar*

În cazul în care deținătorii de rețele nu sunt în măsură să prezinte documentele necesare sau dovezile de proprietate asupra acestora, autoritățile publice vor lua în considerare opțiunile disponibile pentru a acorda suportul necesar proprietarilor să obțină documentele oficiale prin procesul de reconstituire. În acest context, este oportună instituirea dreptului autorităților publice locale de a elibera, în baza materialelor de arhivă și a informațiilor disponibile, certificate confirmative a contribuției persoanelor la construcția rețelelor. Certificatul confirmativ va deține în anexă copia documentelor sau înscrisurilor care au stat la baza emiterii acestora.

La atribuirea compensațiilor în baza certificatelor confirmative eliberate de către autoritățile publice locale, unitatea de implementare va verifica înscrisurile în temeiul cărora au fost eliberate. Acest mecanism va avea ca scop reconstituirea drepturilor afectate în procesul construcției rețelelor de gaze naturale în localități din contribuția localnicilor, identificarea și stabilirea proprietății integrale de-a lungul coridorului conductelor din cadrul localităților.

Astfel, în cazul proprietarilor care nu dețin informații confirmative, compensația pentru despăgubire se va alocă într-un cont escrow, unde suma va fi disponibilă pentru o perioadă de 3 ani și va putea fi accesată ca urmare a reconstituirii documentelor confirmative.

8) Stabilirea unor garanții și facilități pentru persoanele vulnerabile

De asemenea, legea urmează să prevadă garanții **pentru persoanele vulnerabile**, care întâmpină dificultăți de deplasare la autorități pentru a formaliza actele de proprietate sau nu dețin venituri pentru efectuarea tranzacțiilor necesare, care întâmpină dificultăți în a-și înregistra preocupările sau nemulțumirile față de valoarea compensației și ar putea să nu poată participa la consultările publice. Astfel, urmează a fi incluși reprezentanții autorităților publice locale, asistenții sociali, etc. și **asigurarea suportului consultativ și asistenței speciale, cu deplasare la domiciliu**. În lipsa reprezentanților legali, este necesară asigurarea reprezentării intereselor legitime ale acestora prin asistentul social, cu instituirea dreptului în acest sens.

La categoria de persoane vulnerabile urmează a fi incluse persoanele vârstnice, cu dizabilități fizice sau psihice, persoane cu nivel scăzut al veniturilor (care trăiesc sub pragul sărăciei) și persoanele analfabete.

9) Reglementarea situației în care nu au fost divizate cotele-părți ale dreptului de proprietate asupra gazoductului proprietate comună

În cazul în care nu a fost divizat pe cote părți dreptul de proprietate asupra conductei deținute cu drept de proprietate comună, sau lipsește informația respectivă, ceea ce face imposibilă determinarea proporției, urmează a se considera proprietate comună pe **cote părți egale** ale coproprietarilor respectivi, până la proba contrarie.

Lipsa documentației de proprietate asupra rețelelor privează proprietarii informali, afectați de expropriere, de dreptul la despăgubiri. În plus, legislația în vigoare nu conține garanții privind drepturile și securitatea proprietății pentru proprietarii informali ai rețelelor de gaze naturale. Din acest considerent, **urmează a fi instituit un moratoriu pentru uzucapiunea rețelelor de gaze naturale fără proprietar, exploatate de către întreprinderile de gaze naturale**. Totodată,

autoritatea responsabilă de implementare urmează să conlucreze cu autoritățile locale și să identifice soluțiile legale adecvate în aceste circumstanțe, pentru a nu leza drepturile și interesele legitime ale persoanelor afectate.

10) Atenuarea impactului social

➤ **Asigurarea consultărilor publice, campaniilor de informare și consultare, implicarea publicului**
Asigurarea dezvăluirii adecvate a informațiilor prin campanii de informare, derularea procedurii de consultare publică și asigurarea participării persoanelor afectate, sunt principalele măsuri pentru atenuarea impactului social.

Campanii de informare. Organizarea campaniilor de informare este necesară pentru diseminarea informațiilor corecte și scopul măsurilor ce urmează a fi demarate în scopul asigurării inventarierii, evaluării și declarării utilității publice a rețelelor de gaze naturale din proprietatea terților și prevenirea denaturării informațiilor respective. Atenuare a impactului asupra persoanelor afectate de expropriere și de restricțiile privind înstrăinarea gazoductelor urmează a fi asigurată prin **acțiuni de informare** orientate către diferite tipuri de persoane afectate, pentru a transmite importanța măsurilor respective. Campaniile de informare urmează a fi bine direcționate, către grupurile țintă (persoane fizice, persoane juridice, APL-uri).

La ședințele de consultare publică, persoanele interesate urmează a fi informate despre beneficiile și importanța procesului de asigurare a gestiunii eficiente a rețelelor de gaze naturale din proprietatea terților, despre iminența procesului de inventariere și evaluare a rețelelor, care va fi efectuat de echipele formate din specialiști calificați și reprezentanți locali. Este esențial ca acțiunile de informare să fie cu mesaje de sensibilizare clare și pe înțelesul tuturor persoanelor interesate, astfel încât consumatorii să poată participa eficient la implementarea acestora.

Consultările publice în procesul declarării utilității publice a rețelelor de gaze naturale urmează a fi derulate în fiecare localitate, astfel încât toate părțile afectate să beneficieze de informații și dreptul de a formula obiecții și propuneri. Ședințele de consultări publice urmează a fi anunțate prin diferite mijloace de comunicare precum: anunțuri plasate pe panourile informative ale APL-urilor, anunțuri publicate în ziarle locale, rețele de socializare etc.

Pe toată durata desfășurării acțiunilor de inventariere, reprezentanții autorităților locale vor menține o comunicare constantă pentru a asigura informarea corectă și exhaustivă a publicului, a oferi consultații necesare legate de procedura de inventariere, evaluare și expropriere. În acest scop urmează a fi disponibile pentru persoanele interesate și părțile afectate:

- oficii/birouri locale în sediul APL-urilor sau, în cazul în care nu este posibilă instituirea oficiilor locale, APL va asigura un spațiu fizic unde își pot desfășura activitatea echipele de implementare și pot amplasa panourile informative pentru afișarea anunțurilor, listelor, hărților, orarelor și altor documente relevante;
- o Linie de informare dedicată, în cadrul unității de implementare.

Persoanele de legătură cu publicul trebuie instruite pentru a dispune de cunoștințele și informațiile necesare pentru a ghida persoanele interesate să-și exercite drepturile, să răspundă la întrebările acestora, să-i informeze despre cele mai recente evoluții din implementarea procesului. De asemenea, trebuie să asigure distribuirea materialelor informative, să mențină un flux constant de comunicare cu autoritățile relevante/părțile interesate, să ajute la colectarea de date, să ofere sprijin grupurilor vulnerabile și să pregătească rapoartele necesare.

În cazul demarării procedurii de expropriere, adițional informațiilor difuzate public, toate persoanele afectate identificate urmează să primească notificări scrise, expediate prin poștă cu aviz de recepție, în care se informează despre procedura de expropriere și tipul de despăgubire, criteriile luate în considerare la stabilirea acesteia, precum și informații despre modalitățile de cesiune a drepturilor și de acces la compensații etc.

➤ ***Instituirea unui mecanism accesibil de depunere și soluționare a petițiilor.***

Mecanismul urmează a fi conceput pentru a permite persoanelor interesate să transmită către unitatea de implementare plângeri, preocupări, întrebări, sugestii sau alte comentarii cu privire la implementarea măsurilor pe durata procesului de realizare, gratuit. Recepționarea petițiilor și solicitărilor de acces la informație de la persoanele interesate trebuie asigurată prin toate căile de comunicare prevăzute de Codul administrativ (telefonic la linia de informare, email, poștă). În cazul oficiilor/birourilor locale în sediul APL-urilor, acestea vor asigura recepționarea reclamațiilor de la localnici și transmiterea spre examinare către unitatea de implementare. Toate petițiile și solicitările de acces la informații vor fi înregistrate într-un Registru de către unitatea de implementare.

Un set minim de informații, cum ar fi motivul plângerii și detaliile de contact ale petiționarului ar trebui să fie incluse în petițiile adresate, pentru un răspuns obiectiv. În acest scop este oportună instituirea unor formulare în format electronic și pe suport de hârtie pentru a facilita interacțiunea cu persoanele interesate.

Toate plângerile și reclamațiile aferente urmează a fi examinate în strânsă colaborare cu specialiștii/consultanții unității de implementare, cu întreprinderea tuturor măsurilor necesare și rezonabile pentru a soluționa reclamațiile și a atenua efectele sociale negative. Examinarea petițiilor/solicitărilor va avea loc în conformitate cu procedura și termenii stabilite în Codul administrativ sau Legii cu privire la informațiile de interes public – în funcție de obiectul acestora.

Totodată, părților interesate urmează a li se asigura posibilitatea de a-și exprima îngrijorările sau de a formula propuneri verbale în cadrul ședințelor de consultări publice, care trebuie anunțate cu suficient timp înainte de desfășurarea acestora, pentru a asigura prezența persoanelor interesate.

➤ ***Stabilirea unui plan de acțiuni*** privind:

- publicarea unui anunț oficial la nivelul fiecărei unități administrativ teritoriale privind demararea procedurii de inventariere/evaluare/expropriere, după caz;
- întâlniri de informare a publicului privind măsurile ce urmează a fi întreprinse, informațiile necesare a fi colectate, desfășurarea consultărilor publice;
- identificarea persoanelor interesate, deținătorilor de informații;
- trimiterea notificărilor către proprietarii de rețele;
- identificarea rețelelor fără proprietar;
- evaluarea gazoductelor;
- formarea și actualizarea bazei de date a inventarierii și a hărții digitale a rețelelor;
- acordarea asistenței specifice proprietarilor vulnerabili în pregătirea documentelor necesare pentru accesarea drepturilor lor;
- întocmirea documentelor necesare și realizarea plăților despăgubirilor;
- informarea proprietarilor cunoscuți care au refuzat contravaloarea despăgubirii sau nu au fost prezenți, cu privire la sumele înregistrate în escrow și procedura de accesare a compensațiilor.

11) Instituirea unui termen tranzitoriu pentru abrogarea Regulamentului privind modul de transmitere a rețelelor de gaze întreprinderilor de gaze ale S.A. Moldovagaz” la deservire tehnică, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 683/2004.

Ținând cont de faptul că majoritatea rețelelor de transport și de distribuție a gazelor naturale, proprietate a autorităților publice, persoanelor fizice și juridice, sunt transmise la deservire tehnică operatorilor de sistem în baza prevederilor pct. 3 din Hotărârea Guvernului nr. 683/2004¹⁷, în baza contractelor încheiate cu proprietarii acestor active, este oportună menținerea valabilității Hotărârii respective până la definitivarea procedurii de declarare a utilității publice și încheierea contractelor de gestiune în privința rețelelor respective conform noului cadru normativ de reglementare. Totodată, la adoptarea legii privind declararea utilității publice a rețelelor de gaze naturale din proprietatea terților, se impune necesitatea stabilirii dispozițiilor tranzitorii referitoare la **succesiunea drepturilor și obligațiilor prevăzute în contractele deservire tehnică** încheiate între proprietarii actuali (persoane terțe și operatorii de sistem) până la încheierea noilor contracte.

De asemenea, prin legea cu privire la declararea utilității publice a rețelelor de gaze naturale din proprietatea terților urmează a fi stabilit expres că: *„Rețelele și instalațiile de gaze fără proprietar se consideră, prin efectul legii, proprietate publică a statului.”*. În consecință, odată cu intrarea în vigoare a legii, urmează a fi abrogat pct. 17 din Regulamentul privind modul de transmitere a rețelelor de gaze întreprinderilor de gaze ale SA „Moldovagaz” la deservire tehnică, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 683/2004, care prevede că rețelele și instalațiile de gaze construite cu contribuția bănească a beneficiarilor de investiții, alții decât unitățile de distribuție a S.A. "Moldovagaz", care actualmente au rămas fără proprietar, se consideră proprietate a autorității administrației publice locale, în baza deciziilor instanțelor judecătorești. Or, autoritățile locale nu au întreprins măsurile necesare pentru preluarea la balanța acestora a rețelelor fără stăpân.

12) Modificarea Legii nr. 488/1999 exproprierii pentru cauză de utilitate publică, după cum urmează:

- la art. 5 alin. (1)-(4), art. 6 după cuvântul „lucrări” de inclus cuvântul „sau bunuri”.

Art. 46 alin. (2) din Constituția Republicii Moldova stipulează că: *„Nimeni nu poate fi expropriat decât pentru o cauză de utilitate publică, stabilită potrivit legii, cu dreaptă și prealabilă despăgubire. Prevederile constituționale nu limitează cauza de utilitate publică doar în privința lucrărilor, astfel încât sub incidența utilității publice pot fi atât lucrările, cât și bunurile.* Lipsa referințelor Legii nr. 488/1999 la *„bunuri”* drept obiect al declarării utilității publice reprezintă o lacună legislativă, care creează impedimente la declararea interesului public național sau local în privința unor obiective strategice, precum în cazul dat a rețelele de gaze naturale.

13) Modificarea Catalogului mijloacelor fixe, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 941/2020, în privința majorării duratei de funcționare a gazoductelor

În conformitate cu Catalogul mijloacelor fixe, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 941/2020, durata de funcționare a gazoductelor este de 20-25 ani, în funcție de materialul din care sunt construite. Această perioadă de funcționare nu corespunde situației de fapt și nici realităților economice ale Republicii Moldova. Or, durata utilă de funcționare a rețelelor de gaze naturale, în condițiile asigurării mentenanței corespunzătoare a acestora, poate ajunge și la 50 de ani.

¹⁷ HG nr.683 din 18.06.2004 privind aprobarea Regulamentului privind modul de transmitere a rețelelor de gaze întreprinderilor de gaze ale SA „Moldovagaz” la deservire tehnică.

Totodată, urmează a se ține cont și de abordarea cadrului normativ de reglementare tarifară, potrivit căruia durata de utilizare a activelor nu poate fi mai mică decât cea indicată în Catalogul mijloacelor fixe. În conformitate cu pct. 14 subpct. 2) din Metodologia de calculare, aprobare și aplicare a tarifelor reglementate pentru serviciul de transport al gazelor naturale, aprobată prin Hotărârea ANRE nr. 535/2019, durata de utilizare aplicată la determinarea amortizării în scopuri tarifare se stabilește în conformitate cu prevederile Catalogului mijloacelor fixe, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 338/2003 (substituită prin HG nr. 941/2020) și nu poate fi mai mică decât durata de utilizare stabilită în Catalog.

Substituirea periodică, la intervale de 25 ani, a rețelelor de gaze naturale, crește costurile de amortizare a gazoductelor respective în scopuri tarifare, respectiv generează un impact sporit asupra tarifelor reglementate la serviciile de transport și de distribuție, care pune presiune pe capacitatea de achitare a prețurilor finale de către consumatori, precum și le face inattractive și necompetitive din punct de vedere al tranzitului gazelor. Prin urmare, acest fapt este în detrimentul atât al consumatorilor din Republica Moldova, cât și al utilizatorilor străini. Prin urmare se impune ajustarea Catalogului mijloacelor fixe, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 941/2020, în privința majorării duratei de funcționare a gazoductelor de la 20-25 ani la 40 ani, similar normativelor în vigoare până în anul 2003. În cazul extinderii duratei de utilizare a mijloacelor fixe și imobilizărilor necorporale în evidența contabilă a întreprinderii, ca rezultat al investițiilor efectuate, similar va fi extinsă și durata de utilizare în scopuri tarifare, cu condiția că investițiile au fost aprobate de Agenție în conformitate cu Regulamentul privind planificarea, aprobarea și efectuarea investițiilor, aprobat prin Hotărârea Consiliului de administrație al ANRE nr. 283/2016. Prevederi similare se regăsesc la pct. 17 subpct. 2) din Metodologia de calculare, de aprobare și de aplicare a tarifelor reglementate pentru serviciul de distribuție a gazelor naturale, aprobată prin Hotărârea ANRE nr. 443/2020, potrivit căruia durata de utilizare aplicată la determinarea amortizării în scopuri tarifare se stabilește în conformitate cu prevederile Catalogului mijloacelor fixe, aplicabil la momentul dării în exploatare a activului și nu poate fi mai mică decât durata de utilizare stabilită în Catalog.

14) Necesitatea abrogării cadrului normativ desuet

Echipa de proiect recomandă degrevarea cadrului legal de actele normative desuete și politicile guvernamentale în temeiul cărora au fost adoptate, luând în considerare art. 65 alin. (1) al Legii 100/2017 cu privire la actele normative.

Astfel, este necesară abrogarea Programului național de gazificare al Republicii Moldova, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.1643 din 19 decembrie 2002, care a devenit caduc la data de 07.09.2007, odată cu abrogarea Hotărârii Guvernului nr. 360 din 11 aprilie 2000 despre aprobarea Strategiei energetice a Republicii Moldova până în anul 2010 – în temeiul căreia a fost aprobat.

De asemenea, se impune abrogarea Hotărârii Guvernului nr. 715/2008 cu privire la măsurile de accelerare a procesului de gazificare internă a localităților, care a devenit caducă drept urmare a implementării Legii nr. 108/2016 cu privire la gazele naturale și aprobării de către ANRE a cadrului normativ de reglementare a sectorului gazelor naturale, prevăzut de lege. Abrogarea Hotărârii de Guvern respective derivă din abrogarea documentelor de politici întru implementarea cărora a fost adoptată (a se vedea pct. 2 din Regulamentul aprobat prin HG nr. 715/2008). Cu titlu de precizare, menționăm că scopul Hotărârii Guvernului a fost realizarea Strategiei energetice a Republicii Moldova până în anul 2020, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 958 din 21 august 2007 (abrogată

la data de 08.02.2013), atingerea indicilor prevăzuți de Programul Național „Satul Moldovenesc”, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 242 din 1 martie 2005 (abrogat la data de 31.10.2012).

1) Soluționarea dezvoltării rețelelor de gaze naturale în cazul proiectelor de investiții ineficiente economic

O altă constrângere actuală, care urmează a fi soluționată prin prisma modificărilor actelor normative, este cazul localităților sau regiunilor în care, din cauza unui număr redus de potențiali consumatori de gaze naturale, costurile de construire, ulterioarele cheltuieli de operare și mentenanță a rețelelor denotă o rentabilitate negativă a proiectelor investiționale respective. Cu alte cuvinte, o investiție în extinderea rețelelor ar putea rămâne nerăscumpărată din cauza unui consum mic de gaze naturale. În aceste condiții, actele normative de reglementare impun necesitatea examinării oportunității extinderii rețelelor de gaze naturale prin prisma efectelor economice, ceea ce poate determina în continuare construcția unor rețele de gaze naturale de către terțe persoane. Pentru soluționarea acestei probleme se propune operarea unor modificări la Legea nr. 108/2016, după cum urmează:

- 1) La art. 49 alin. (1), la finalul celei de-a doua propoziții urmează a se completa cu sintagma „cu excepția cazului prevăzut la alin. (4¹)”.
- 2) Articolul art. 49 urmează a fi completat cu un alineat nou (4¹), care să stabilească următoarele: „În cazul proiectelor de dezvoltare a rețelelor de distribuție a gazelor naturale într-o localitate sau într-o anumită zonă, a căror eficiență economică nu poate fi demonstrată, acestea pot fi incluse în Planul de dezvoltare al operatorului sistemului de distribuție cu condiția că autoritatea publică locală, fie solicitantul, dispune de oportunități reale de finanțare din partea partenerilor de dezvoltare sau își asumă nemijlocit printr-un acord scris încheiat cu operatorul de sistem, contribuția financiară în partea neacoperită pentru demonstrarea eficienței economice, în conformitate cu Regulamentul privind dezvoltarea rețelelor de distribuție a gazelor naturale. Contribuția solicitantului la construcția rețelei de distribuție a gazelor naturale nu acordă acestuia dreptul de proprietate asupra rețelei respective. Determinarea cheltuielilor de amortizare în acest caz se va realiza prin prisma art. 99 alin. (3¹) al legii”.

Sergiu Tofilat, liderul echipei de experți
Natalia Savca, expert în domeniul legislației
Andrei Iacovlev, expert tehnic

Anexa nr. 1. Lungimea rețelelor gestionate de operatorii sistemelor de distribuție¹⁸

Denumirea întreprinderii	Lungimea rețelelor de distribuție a gazelor naturale (km)
S.R.L. „Chișinău-gaz”	3449,9
S.R.L. „Ialoveni-gaz”	3755,6
S.R.L. „Bălți-gaz”	2009,9
S.R.L. „Edineț-gaz”	2024,9
S.R.L. „Florești-gaz”	1748,8
S.R.L. „Orhei-gaz”	2386,5
S.R.L. „Ștefan Vodă-gaz”	1521,9
S.R.L. „Găgauz-gaz”	1953,0
S.R.L. „Cahul-gaz”	1561,4
S.R.L. „Taraclia-gaz”	644,1
S.R.L. „Cimișlia-gaz”	1473,4
S.R.L. „Ungheni-gaz”	1694,9
ÎCS „Nord Gaz - Sîngerei” SRL	92,1
ÎM „Rotalin Gaz Trading” SRL	1332,3
„Candelux Com” SRL	0,8
„Proalfa Service” SRL	4,1
FPC „Lăcătuș” SRL	23,3
SRL „BV Group Company”	80,1
SRL „Compania Doboș”	42,5
Total km de rețele gestionate de OSD	25799,6

¹⁸ Raport anual de activitate al ANRE pentru anul 2022, disponibil pe: <https://anre.md/raport-de-activitate-3-10>